

KØNSDISKRIMINATION OG STATSLØSHED

En analyse af kønsdiskrimination med hensyn til retten til at videre- give statsborgerskab til børn, og hvordan dette kan bidrage til statsløshed blandt børn

GENDER DISCRIMINATION AND STATELESSNESS

An analysis of gender discrimination regarding the right to pass on nationality to children and how this can contribute to statelessness among children

af RIKKE JUHL

Til trods for at retten til nationalitet i vid udstrækning er anerkendt som en grundlæggende menneskerettighed, der tilhører ethvert menneske i kraft af dennes eksistens, er statsløshed stadig et problem, som påvirker millioner af mennesker på verdensplan. Konsekvenserne forbundet med statsløshed er fundamentale for det enkelte individ, fordi nationalitet ofte er en juridisk og praksis forudsætning for at kunne realisere andre grundlæggende menneskerettigheder. En væsentlig årsag til statsløshed er diskrimination. Bestemmelser, der har til formål at forbyde diskrimination med hensyn til retten til nationalitet samt sikre statsløse personers retstilling og mindske statsløshed, er indskrevet i adskillige internationale og regionale menneskerettighedsinstrumenter. Alligevel håndhæver 25 stater i dag bestemmelser, der kønsdiskriminerer retten til at videregive statsborgerskab til børn, heriblandt Kuwait, Syrien og Malaysia. Afskæres én af barnets forælders ret til at videregive sit statsborgerskab på grund af køn, vil barnets status alt andet lige afhænge af den anden forælder. Er denne ikke i stand til eller ikke villig til at videregive sit statsborgerskab, risikerer barnet at blive statsløs. Kønsdiskrimination med hensyn til retten til nationalitet kan således ikke blot bidrage til statsløshed blandt børn, men også bidrage til at statsløshed overføres fra generation til generation.

Forkortelser og akronymer

1. ACHPR = Den Afrikanske Kommission for Menneske- og Folkerettigheder
2. AfCHPR = Den Afrikanske Domstol for Menneskerettigheder
3. ASEAN = Sammenslutningen af Sydøstasiatiske Nationer
4. AU = Den Afrikanske Union
5. CCPR-komité = FN's Menneskerettighedskomité
6. CEDAW-komité = FN's Komité for Afskaffelse af Alle Former for Diskrimination mod Kvinder
7. CHR = FN's Menneskerettighedskommission
8. CIHRS = Cairo Institute for Human Rights Studies
9. CRC-komité = FN's Komité for Barnets Rettigheder
10. CSW = FN's Kommission for Kvindes Status
11. EMD = Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol
12. FN = De Forenede Nationer
13. IACHR = Den Interamerikanske Kommission for Menneskerettigheder

14. IACtHR = Den Interamerikanske Domstol for Menneskerettigheder
15. ICJ = Den Internationale Juristkommission
16. ILC = FN's Internationale Lovkommission
17. ISI = Institut for Statsløshed og Inkludering
18. LAS = Den Arabiske Liga
19. OAS = Organisationen af Amerikanske Stater
20. OHCHR = Sekretariatet for FN's Højkommissær for Menneskerettigheder
21. UNHCR = FN's Flygtningehøjkommissariat
22. UNHRC = FN's Menneskerettighedsråd

Indholdsfortegnelse

Abstract	4
1. Indledning	4
1.1. Struktur og metode	5
1.2. Emneafgrænsning	6
1.3. Retskilder	7
2. Statsløshed	7
2.1. Hvad betyder det at være statsløs	7
2.1.1. Menneskeretlige konsekvenser af statsløshed	7
2.1.2. Statsløse personers retsstilling	8
2.2. Definition af statsløshed	10
2.2.1. De jure-statsløshed	10
2.2.1.1. " <i>Som ingen stat</i> "	10
2.2.1.2. " <i>I medfør af sin lovgivning anser som sin statsborger</i> "	11
2.2.2. De facto-statsløshed	12
2.3. Bagvedliggende mekanismer for statsløshed	12
2.3.1. De jure-statsløshed	13
2.3.2. De facto-statsløshed	14
2.4. Delkonklusion	14
3. Kønsdiskrimination	15
3.1. Generelt om diskrimination	15
3.1.1. Direkte diskrimination	16
3.1.2. Indirekte diskrimination	16
3.1.3. Positiv særbehandling	17
3.2. Forbud mod kønsdiskrimination med hensyn til retten til nationalitet	17
3.2.1. International regulering	17
3.2.2. Regional regulering	20
3.2.2.1. <i>Europa</i>	20
3.2.2.2. <i>Amerika</i>	22
3.2.2.3. <i>Afrika</i>	22
3.2.2.4. <i>Mellemøsten</i>	23

3.2.2.5. <i>Asien-Stillehavet</i>	24
3.2.3 Sammenholdt	25
3.3. Delkonklusion	25
4. Kønsdiskrimination i nationalitetslovgivning	26
4.1. Kuwait	26
4.2. Syrien	27
4.3. Malaysia	28
4.4. Delkonklusion	29
5. Statsløshed blandt børn	29
5.1. Kønsdiskrimination og statsløshed blandt børn	29
5.1.1. Uvillig til at videregive statsborgerskab	30
5.1.2. Ikke i stand til at videregive statsborgerskab	30
5.2. Begrænsning af statsløshed blandt børn	31
5.3. Delkonklusion	32
6. Konklusion	33
7. Litteraturliste	34
7.1. International regulering	34
7.2. Regional regulering	35
7.3. National lovgivning	35
7.4. Bøger	36
7.5. Litteratur fra UNHCR	37
7.6. Generelle henstillinger og guidelines m.m.	38
7.7. Andre juridiske kilder	39
7.8. Afgørelser	39
7.9. Hjemmesider	39
Bilagsoversigt	
• Bilag 1: Oversigt over stater >10.000 statsløse personer	41
• Bilag 2: Oversigt over stater med kønsdiskriminerende nationalitetslovgivning	42
• Bilag 3: Uddrag af Kuwaits nationalitetslov	43
• Bilag 4: Uddrag af Syriens nationalitetslov	44
• Bilag 5: Uddrag af Malaysias føderale forfatning	45

Abstract

The very existence of statelessness violates the fundamental human right to nationality. But the link between statelessness and human rights goes deeper than this. Often, stateless persons are unable to enjoy fundamental rights because nationality is a prerequisite for being a full member of a national community. This is despite the fact that human rights should apply to every human being by virtue of their existence. Statelessness have long been understood as a challenge for the international community and provisions intended to ensure stateless persons status and reduce statelessness are embedded in several international human rights treaties. However, statelessness is still an issue that impact millions of people worldwide. The aim of this thesis is to shed a light on the issues regarding statelessness and gender discrimination in nationality laws to determine how gender discrimination can contribute to statelessness among children.

Through an analysis of the prohibition on gender discrimination in relation to the right to pass on nationality to children in international and regional human rights systems this thesis seeks to emphasize similarities and differences in the approach of ensuring gender equality.

Furthermore, the thesis investigates the automatically mechanisms for acquiring nationality in the nationality laws of Kuwait, Syria and Malaysia. The analysis shows that the concerned states enforce nationality laws based on the principle of *jus sanguinis*. Moreover, the analysis shows that all the concerned states discriminate the right to pass on nationality to children because of gender.

Gender discrimination is contributing to statelessness among children but is also contributing to preserve statelessness from generation to generation. If a child is unable to acquire nationality from one of their parents due to the gender discriminative character of a state's nationality law, the child's legal status will depend on the other parent. If the other parent is unable or unwilling to pass on his or her nationality, the child risks to become stateless.

1. Indledning

"Enhver har ret til nationalitet".¹ Retten til ikke at være statsløs eller retten til nationalitet er kodificeret i adskillige internationale- og regionale menneskerettighedsinstrumenter, og er i vid udstrækning anerkendt som en grundlæggende menneskerettighed.² Retten til nationalitet er gennem tiden blevet karakteriseret som *"the right to have rights"*, fordi nationalitet ofte er en juridisk eller praktisk betingelse for at realisere andre menneskerettigheder.³ Europarådets forhenværende kommissær for menneskerettigheder, Nils Muižnieks, har i forlængelse heraf udtalt:

"Without citizenship, one lacks not only political rights, but often social and economic rights as well. On a symbolic level, citizenship implies being a full member of a national community, and even further, of humanity".⁴

Konsekvenserne af manglende statsborgerskab er således ofte mange og alvorlige, og kan resultere i en bristende evne til at nyde en lang række grundlæggende menneskerettigheder.⁵ På trods heraf er statsløshed fortsat et globalt menneskerettighedsproblem, der på verdensplan rammer millioner af mennesker. I udgangen af 2018 indrapporterede 78 stater data om omtrent 3,9 millioner statsløse personer, mens UNHCR vurderer, at dette tal kun dækker over en lille andel af verdens statsløse

¹ Jf. UDHR-artikel 15, stk. 1.

² I nærværende afhandling benyttes udtrykkene *"nationalitet"* og *"statsborgerskab"* som synonymmer.

³ Hannah Arendt: *The origins of totalitarianism*. Harcourt Brace Jovanovich, 1. udgave, 1973, s. 296.

⁴ Nils Muižnieks: *Human rights comment, Governments should act in the best interest of the stateless children*, 2013.

⁵ UNHCR: *What would life be like if you had no nationality*, 1999, s. 3.

population.⁶ Der foruden anslår UNHCR, at der på verdensplan fødes et statsløst barn hvert 10. minut. I de 20 stater der rummer det største antal af statsløse personer, udgør dette mindst 70.000 børn årligt.⁷

Der er mange grunde til statsløshed. I informations- og tiltrædelsespakken til 1954-konventionen og 1961-konventionen oplystes 10 grunde til, at personer bliver statsløse.⁸ Disse grunde er som følger: konflikt mellem nationale love, overførsel af territorium, herunder statsafhængighed, statssuccession, statsopløsning og genoprettelse af en stat, ægteskabslove, administrativ praksis, diskrimination, love angående fødselsregistrering, princippet om jus sanguinis, fratagelse af statsborgerskab, automatisk tab af statsborgerskab som følge af lovens drift samt afkald på statsborgerskab uden forudgående erhvervelse af andet et statsborgerskab. De oplyste grunde illustrerer, at såvel konflikt mellem nationale love som administrative huller i nationallovgivning kan bidrage til statsløshed. Med andre ord kan statsløshed også fremkomme i stater, som faktisk yder en indsats for at begrænse statsløshed.⁹

På verdensplan er diskrimination den største årsag til statsløshed.¹⁰ I dag håndhæver omkring 50 stater love og regler, der indeholder kønsdiskrimination med hensyn til retten til nationalitet.¹¹ I 25 stater er lighed mellem mænd og kvinder vedrørende tildeling af statsborgerskab ikke garanteret.¹² Størstedelen af staterne er beliggende i Mellemøsten, Nordafrika og Afrika syd for Sahara. De øvrige stater er beliggende i Asien, Stillehavet og Amerika.¹³

I 2014 vedtog UNHCR ”*Global Action Plan to End Statelessness: 2014-2024*” og kampagnen ”*I Belong*”, der sigter på at afslutte statsløshed inden for 10 år, forhindre fremkomsten af nye tilfælde af statsløshed, samt identificere og beskytte statsløse personer.¹⁴ En del af handlingsplanen sætter bl.a. fokus på fjernelse af kønsdiskrimination i nationallovgivning vedrørende tildeling og fratagelse af statsborgerskab (”*action 3*”) samt statsløshed fra fødslen (”*action 2*”).¹⁵

Temaet for denne afhandling er kønsdiskrimination med hensyn til mænd og kvinders ret til at videregive deres statsborgerskab til børn for herigennem at undersøge, hvordan kønsdiskrimination kan bidrage til statsløshed blandt børn.

1.1. Struktur og metode

Afhandlingen indledes med et afsnit om statsløshed. Afsnittet introduceres med en generel redegørelse for, hvad det betyder at være statsløs, indbefattet en nærmere beskrivelse af de menneskeretlige konsekvenser forbundet med statsløshed, og hvordan statsløse personers retsstilling er sikret gennem international regulering. Herefter defineres, hvad der forstås ved statsløse personer, og hvilke bagvedliggende mekanismer, der kan medvirke til fremkomsten af statsløshed. Eftersom statsløshed blandt børn kan være et direkte resultat af forældrenes status, vil afsnittet indeholde en generel drøftelse.¹⁶

⁶ UNHCR: Global trends, forced displacement in 2018, kapital 6.

⁷ UNHCR: I am here, I belong - the urgent need to end childhood statelessness, 2014, s. 1.

⁸ UNHCR: Information and Accession Package – 1954-konventionen, pr. 10.

⁹ UNHCR: Expert meeting, 2010, afsnit I, pr. 11.

¹⁰ UNHCR: I am here, I belong - the urgent need to end childhood statelessness, 2014, s. 6.

¹¹ CSW: Advancing gender equality in nationality laws, 2018, s. 1 og 2.

¹² UNHCR: Background note om gender equality, nationality laws and statelessness, 2019, s. 2.

¹³ Jf. Bilag 1: Oversigt over stater med kønsdiskriminerende nationalitetslovgivning. Indholdet i bilag 1 er fjernet af hensyn til ophavsrettigheder. Indholdet er tilgængeligt i rapporten *The world's stateless, global statelessness statistics* fra 2014 af ISS.

¹⁴ UNHCR: Global action plan to end statelessness 2014-2024. 2014, s. 4.

¹⁵ *Ibid*, s. 4.

¹⁶ Open Society Justice Initiative: *Children's right to a nationality*, 2011, s. 1.

I det efterfølgende afsnit 3 behandles kønsdiskrimination. Afsnittet indledes med en generel redegørelse for diskriminationsbegrebet. Dernæst foretages en analyse af forbuddet mod kønsdiskrimination i relation til retten til at videregive nationalitet til børn i internationale- og regionale menneskerettighedssystemer. Der anvendes en komparativ metode for herigennem at fremhæve forskelle og ligheder mellem internationale- og regionale menneskerettighedsinstrumenter samt mellem de regionale menneskerettighedsinstrumenter. Ud fra *Länderbericht-metoden* undersøges, hvorledes hvert enkelt menneskerettighedsinstrument løser den angivne retlige problemstilling. Herefter foretages en egentlig retssammenligning af ligheder og forskelle, også kaldet *den analytiske metode*.

Dernæst analyseres Kuwaits, Syriens og Malaysias bestemmelser om tildeling af statsborgerskab. Staternes regulering af problematikken undersøges i samspil med staternes internationale- og regionale forpligtelser, som jeg opfatter som et flerniveau-retssystem. De analyserede stater er udvalgt på baggrund af global statistik over de stater, der rummer flest statsløse personer,¹⁷ og UNHCRs kategorisering af stater, der kønsdiskriminerer i deres nationalitetslovgivning.¹⁸ I og med islam er den officielle religion i alle tre stater,¹⁹ er det interessant at undersøge, om dette medfører store ligheder i staternes nationalitetslovgivning.

Afhandlingen afrundes med en vurdering af, hvordan kønsdiskrimination kan bidrage til statsløshed blandt børn. Afsnittet behandler de omstændigheder, der kan forårsage statsløshed, når én af barnets forældre ikke kan videregive sit statsborgerskab på grund af kønsdiskrimination. Til sidst undersøges, hvordan statsløshed blandt børn begrænses i international ret.

1.2. Emneafgrænsning

Hensigten med nærværende afhandling er ikke at fremkomme med en tilbundsående analyse af diskrimination med hensyn til retten til nationalitet. Derfor fokuserer afhandlingen på retten til at videregive statsborgerskab til børn uden forskelsbehandling på grund af beskyttelseskriteriet køn. Afsnit 3 og 4 behandler derfor alene de bestemmelser eller dele af bestemmelser, der vedrører forbud mod kønsdiskrimination og retten til at videregive statsborgerskab til børn. I afhandlingen anvendes udtrykket nationalitetslovgivning som en samlebetegnelse for staternes regulering om erhvervelse af statsborgerskab.

Med undtagelse af ASEAN, som er et subregionalt menneskerettighedssystem, behandles alene internationale- og regionale menneskerettighedssystemer. ASEAN nævnes kortfattet, fordi det på nuværende tidspunkt er det mest organiserede menneskerettighedssystem i Asien-Stillehavet. Øvrige subregionale menneskerettighedsinstrumenter behandles ikke på grund af krav til specialets længde. Hvad angår LAS, behandles det Arabiske Charter for Børns Rettigheder ikke, fordi charteret kun findes på arabisk.

Afhandlingen behandler ikke den såkaldte danske statsløsesag, fordi dommen ikke vedrører kønsdiskrimination med hensyn til retten til at erhverve statsborgerskab ved fødslen.²⁰

¹⁷ Jf. Bilag 1: Oversigt over stater >10.000 statsløse personer. Indholdet i bilag 1 er fjernet af hensyn til ophavsrettigheder. Indholdet er tilgængeligt i rapporten *The world's stateless, global statelessness statistics* fra 2014 af ISS.

¹⁸ Jf. Bilag 2: Oversigt over stater med kønsdiskriminerende nationalitetslovgivning. Indholdet i bilag 2 er fjernet af hensyn til ophavsrettigheder. Indholdet er tilgængeligt i rapporten *Gender discrimination and childhood statelessness* af UNHCR.

¹⁹ Den officielle religion i henholdsvis Kuwait, Syrien og Malaysia er islam, jf. artikel 3 i Syrian Arab Republic Constitution 2012, artikel 2 i Kuwait Constitution 1962 og artikel 3 i Malaysia Federal Constitution 1957.

²⁰ Østre Landsret: Dom i sag om behandlingen af statsløse palæstinenserers ansøgninger om dansk statsborgerskab, sagsnumre B-2146-11 og B-3406-11. Domstol.dk. 21-12-2016. Set 11-05-2020. <https://www.domstol.dk/oestrelandsret/nyheder/domsresumeer/Pages/Domisagombehandlingenafstatsløsepalestinensereresansogningerom-danskstatsborgerskab.aspx>

1.3. Retskilder

Afhandlingen beskriver gældende ret, herunder folke- og EU-ret samt national lovgivning, hvorfor afhandlingen er udarbejdet ud fra en retsdogmatisk metode. Afhandlingen er kun baseret på dansk og engelsk kildemateriale. Udover lovtekster, herunder relevant international- og regional regulering samt de respektive staters nationalitetslovgivning, er navnlig litteratur fra UNHCR tillagt stor betydning. Litteratur fra UNHCR om statsløshed betragtes som valid og pålideligt, fordi UNHCR har formel FN-mandat til at identificere statsløse personer, forebygge og reducere statsløshed samt beskytte statsløse personers retsstilling. UNHCRs arbejde inkluderer henstillinger, som ikke er retligt bindende for medlemsstaterne af FN. Herudover er også anden juridisk litteratur anvendt.

Med henblik på at tilsikre ægtheden af det anvendte kildemateriale, er litteratursøgningen foretaget ud fra en kildekritisk tilgang. Derfor er kildemateriale hovedsageligt søgt gennem det Kgl. Biblioteks database og hjemmesiden www.refworld.org, der er UNHCRs officielle database.

Der er i afhandlingen lagt stor vægt på at finde relevant retspraksis til belysning af jus. I afhandlingen sondres mellem udtrykkene domme og sager. Udtrykket domme anvendes såfremt, der er truffet formel afgørelse, mens sager omhandler tilfælde, hvor der ikke nødvendigvis er truffet formel afgørelse.

2. Statsløshed

2.1. Hvad betyder det at være statsløs

2.1.1. Menneskeretlige konsekvenser af statsløshed

Menneskerettigheder er baseret på tanken om, at visse rettigheder er universelle, og tilhører ethvert menneske i kraft af dennes eksistens. Som menneskerettighedsforsker, Donnelly, har udtalt: *”human rights are literally the rights that one has simply because one is a human being”*.²¹ Alligevel har retten til nationalitet gennem tiden været anset for nøglen til at kunne nyde en lang række grundlæggende rettigheder.²² Til det har CSW påpeget, at selvom menneskerettigheder skal nydes af alle, uanset statsborgerskab eller ikke, er statsborgerskab i praksis ofte en forudsætning for at kunne nyde de grundlæggende menneskerettigheder.²³

Statsborgerskab er det retlige bånd mellem et individ og en stat.²⁴ Statsborgerskab kan tildeles automatisk eller ved ansøgning. De fleste stater anvender en kombination af automatiske og ikke-automatiske faktorer for tildeling af statsborgerskab.²⁵ Ved automatisk tildeling af statsborgerskab erhverves statsborgerskab, så snart lovens kriterier er opfyldt, imens ikke-automatiske faktorer kræver handling.²⁶ Nærmere herom i afsnit 2.2.1.2.

I mange stater er statsborgerskab en betingelse for at få adgang til statens borgerrettigheder. Det er ofte vanskeligt eller umuligt at få adgang til uddannelse, sundhedsydelse, beskæftigelse, sociale ydelser, ejendomsrettigheder, civil registrering i forbindelse med fødsler, dødsfald og ægteskaber samt identitet- og rejsedokumenter, hvis man er statsløs.²⁷ I dommen *Yean and Bosico mod Den Dominikanske Republik* havde to piger af haitisk afstamning ikke adgang til skolegang, fordi den Dominikanske Republik nægtede at anerkende de to pigers statsborgerskab på grund af afstamning. Dette

²¹ Jack Donnelly: *Universal human rights in Theory and Practice*. Cornell University Press, 3. udgave, 2013, s. 10.

²² Hannah Arendt: *The origins of totalitarianism*. Harcourt Brace Jovanovich, 1. udgave, 1973, s. 293ff.

²³ CSW: *General recommendation no. 32*, 2014, pr. 51.

²⁴ UNHCR: *Under the radar and under protection. The urgent need to address stateless children’s rights*, 2012, s. 5.

²⁵ UNHCR: *Handbook on statelessness*, 2014, pr. 25 og 26.

²⁶ *Ibid*, pr. 26.

²⁷ UNHCR: *What would life be like if you had no nationality*. Marts 1999, s. 3.

var til trods for, at pigerne var født på statens territorium af mødre med dominikansk statsborgerskab. IACtHR fandt, at den Dominikanske Republik diskriminerede pigernes ret til nationalitet på grund af race.²⁸

Især manglen på identitetspapirer er ofte en væsentlig årsag til, at statsløse personer ikke kan nyde grundlæggende rettigheder, fordi identitetspapirer netop udgør bevis for identitet og formelle eksistens.²⁹ En konsekvens heraf kan være anholdelse og langvarige tilbageholdelser.³⁰ Sådanne tilbageholdelser forekommer især i de tilfælde, hvor statsløse personer tilbageholdes uden for den stat, hvor de hidtidigt har haft sædvanligt opholdssted, eksempelvis i forbindelse med ansøgning om asyl- eller flygtningestatus.³¹ Når modtagerstaten ikke kan identificere hvilken stat, den statsløse person har en relevant forbindelse til, øges risikoen for, at modtagerstaten deporterer den statsløse person til en anden stat, der heller ikke er villig til at modtage personen. I disse tilfælde er der risiko for, at statsløse personer tilbringer flere år i detentionscentre, og kastes fra en stat til en anden.³² Til illustration kan nævnes sagen om Eidreiss al Salih, der var født af sudanesiske immigrantforældre i Kuwait. Kuwait anså ikke Eidreiss al Salih som sin statsborger i medfør af den kuwaitiske nationalitetslovgivning. I 2000 rejste Eidreiss al Salih til Australien for at søge asyl, men endte tre år i et australsk detentionscenter, inden den australske regering forsøgte at deportere ham til Sudan. Den australske regering havde, uden forudgående undersøgelse af Eidreiss al Salih's nationalitet, udstedt et dokument, der angav hans nationalitet til sudansk. Dokumentet blev midlertidigt afvist af den sudanske ambassade i Tanzania. Endvidere blev Eidreiss al Salih overført fra lufthavnens indvandringsfængsel til en celle på en politistation i Tanzania i fem dage, fordi den sudanske ambassade blev fejlinformeret om, at deportationen fra Australien skyldtes en kriminel handling. Eidreiss al Salih blev herefter yderligere tilbageholdt seks nætter i Johannesburg lufthavn, inden han blev fløjet tilbage til Australien. I Australien blev han tilbageholdt i et detentionscenter, hvorfra han igen måtte ansøge om asyl.³³

Statsborgerskab er også ofte en betingelse for at modtage diplomatisk og konsulær bistand fra en stat. En stat er som udgangspunkt ikke forpligtiget til at beskytte andre end statens egne statsborgere, der kommer i vaskeligheder uden for statens territorium, medmindre andet er aftalt.³⁴

2.1.2 Statsløse personers retsstilling

Statsløse personers retsstilling er navnlig reguleret i 1954-konventionen. Konventionen kodificerer en række minimumsstandarder for behandling af statsløse personer, og obligerer de kontraherende stater til at tilsikre rettigheder og forpligtelser for statsløse personer, der er underlagt statens jurisdiktion.³⁵ Konventionen pålægger de kontraherende stater at tilsikre en bred vifte af rettigheder til statsløse personer. Disse rettigheder kan opdeles i følgende kategorier: juridisk status, erhvervsmæssig beskæftigelse, velfærd og administrative foranstaltninger.³⁶ Ved juridisk status forstås personlig status, ejendomsrettigheder, foreningsret og adgang til domstolsprøvelse, mens erhvervsmæssig beskæftigelse omfatter lønoptjenende- og selvstændig beskæftigelse samt adgang til liberale erhverv. Retten til velfærd inkluderer bolig, offentlig uddannelse, offentlig hjælp, arbejdslovgivning og social sikring. Til sidst omfatter administrative foranstaltninger bl.a. administrativ bistand, fri bevægelighed samt

²⁸ IACtHR: *Yean and Bosic children v. mod The Dominican Republic*, 2005, pr. 3, 109(6) og 109(7).

²⁹ UNHCR: *What does it mean to be stateless*, 2019. Set 04-03-2020.

<https://www.unhcr.org/news/videos/2019/10/5da985fb4/what-does-it-mean-to-be-stateless.html>

³⁰ UNHCR: *Stateless persons in detention*, s. 4. Set 04-03-2020. <https://www.refworld.org/pdfid/598adac4.pdf>

³¹ *Ibid*, s. 4.

³² David S. Weissbrodt, 2008, kapitel 4, s. 99.

³³ *Ibid*, s. 99f.

³⁴ *Ibid*, s. 81.

³⁵ UNHCR: *Guidelines on statelessness no. 3 – The status of stateless persons at the national level*, 2012, pr. 1.

³⁶ *Ibid*, pr. 10.

identitetspapirer og rejsedokumenter.³⁷ Mens en del af rettighederne skal sikres på lige fod med de kontraherende staters egne statsborgere, opfordres de kontraherende stater vedrørende andre rettigheder til som minimum at behandle statsløse personer på lige fod med almindelige udlændige.³⁸

De kontraherende staters forpligtelse til at beskytte statsløse personers retstilling efter 1954-konventionen afhænger af de statsløse personers tilknytningsgrad til den pågældende stat. Nogle af bestemmelserne finder således anvendelse på enhver person, der kan kvalificeres som statsløs i henhold til definitionen af statsløse personer i artikel 1, stk. 1, og enten er underlagt en stats jurisdiktion eller er til stede på dens område.³⁹ Andre rettigheder afhænger af, om en person er ”lovligt i”, ”lovligt ophold i” eller ”sædvanligt bosiddende” på en stats territorium.⁴⁰ Sidst nævnte tilfælde indebærer, at stater kan tildele statsløse personer, der lovligt opholder sig på statens territorium, en række yderligere rettigheder, der ikke nødvendigvis garanterer statsløse personer, som afventer afgørelse om ophold på statens territorium.⁴¹

En af de rettigheder der tilfalder enhver statsløs person, når denne er fysisk til stede på en kontraherende stats territorium, er retten til identitetspapirer.⁴² Endvidere sikrer konventionen, at statsløse personer gives administrativ bistand, såfremt en person er bosat i en kontraherende stat, og personen ikke kan rette henvendelse til en udenlandsk myndighed.⁴³ Netop retten til at få udstedt identitetspapirer og adgang til administrativ bistand har gjort 1954-konventionen særlig betydningsfuld for statsløse personers retstilling, fordi disse rettigheder, jævnfør ovenstående, er fundamentale for statsløse personers mulighed for at nyde andre grundlæggende rettigheder og undgå langvarige og uberettigede tilbageholdelser. Herudover er konventionen også særlig betydningsfuld, fordi konventionen, i modsætning til andre menneskerettighedsinstrumenter, ikke tillader undtagelser i tider med offentlig nødsituation.⁴⁴

En væsentlig problemstilling for statsløse personers retstilling er dog, at mange af de individer, der opfylder nedenstående definition af statsløse personer, opholder sig i lande, der ikke har tiltrådt 1954-konventionen.⁴⁵ Derfor supplerer den internationale regulering af menneskerettigheder den beskyttelsesordning, der er fastlagt i 1954-konventionen. For eksempel fastsætter CCPR-artikel 2, stk. 1, at de kontraherende stater er forpligtiget til at respektere og tilsikre at alle personer, der befinder sig på en kontraherende stats territorium og er undergivet statens jurisdiktion, kan nyde de rettigheder, der er opregnet i konventionen. Til det har CCPR-komiteén understreget, at “*the rights set forth in the Covenant apply to everyone, irrespective of reciprocity, and irrespective of his or her nationality or statelessness*” (min understregning).⁴⁶ CCPR er således et eksempel et internationalt menneskerettighedsinstrument, der ikke tillægger statsborgerskab betydning.⁴⁷ Det betyder, at de kontraherende stater bl.a. er forpligtiget til at beskytte alle individer mod vilkårlig tilbageholdelse, jf. CCPR-artikel 9, stk. 1.

³⁷ Ibid, pr. 10.

³⁸ UNHCR: Information and Accession Package – 1954-konventionen, afsnit d, s. 11f.

³⁹ Definitionen af statsløse personer beskrives nærmere i afsnit 2.2.

⁴⁰ UNHCR: Guidelines on statelessness no. 3 – The status of stateless persons at the national level, 2012, pr. 13.

⁴¹ Ibid, pr. 13.

⁴² Jf. 1954-konventionens artikel 27.

⁴³ Jf. 1954-konventionens artikel 25, stk. 1.

⁴⁴ UNHCR: Guidelines on statelessness no. 3 – The status of stateless persons at the national level, 2012, pr. 24.

⁴⁵ Ibid, pr. 47.

⁴⁶ CCPR-komiteé: CCPR general comment No. 15, the position of aliens under the covenant, 1986, pr. 1.

⁴⁷ Claude Chan: Privileging the document, 2003. Set 04-03-2020. <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1055>

2.2. Definition af statsløshed

2.2.1. De jure-statsløshed

Den internationale juridiske definition af statsløse personer findes i 1954-konventionens artikel 1, stk. 1.⁴⁸ I denne defineres en statsløs person som ”*en person, som ingen stat i medfør af sin lovgivning anser som sin statsborger*”. Denne definition af statsløshed er blevet kvalificeret som de jure-statsløshed, fordi der er tale om en ren juridisk fremstilling af begrebet.⁴⁹ Definitionen af statsløshed udelukker således de personer, der i praksis er statsløse, også kaldet de facto-statsløshed.⁵⁰ De facto-statsløshed er ikke defineret i noget internationalt instrument, men det anbefales i slutakten til 1961-konventionen, at de facto-statsløse personer så vidt muligt behandles som de jure-statsløse personer med henblik på at opnå et effektivt statsborgerskab.⁵¹ De facto statsløshed behandles nærmere nedenfor i afsnit 2.3.2.

En person skal betragtes som en statsløs person fra det øjeblik, denne opfylder betingelserne i bestemmelsen. Enhver konstatering fra en international- eller regional organisation eller stat om, at en person opfylder betingelserne, skal således alene iagttages som erklærende snarere end konstitutiv.⁵² Desuden finder definitionen af statsløse personer anvendelse, uanset om en person har krydset en international grænse eller ej. Definitionen indbefatter hermed alle personer, der er i eller uden for den stat, hvortil de har en relevant forbindelse til.⁵³ Hvad der menes med relevant forbindelse, beskrives nedenfor.

I det efterfølgende gennemløbes betingelserne i artikel 1, stk. 1, nemlig *som ”ingen stat”* (afsnit 2.2.1.1.) og *”i medfør af sin lovgivning anser som sin statsborger”* (2.2.1.2.).

2.2.1.1. ”Som ingen stat”

Selvom definitionen af en statsløs person er formuleret negativt, er det ikke nødvendigt at undersøge alle verdens stater for at fastslå, om en person er statsløs. De stater der bør undersøges, kan positivt afgrænses til de stater, som en person har en relevant forbindelse til. Denne relevante forbindelse kan eksempelvis bestå i fødsel på stats territorium, afstamning, ægteskab, adoption eller sædvanligt opholdssted.⁵⁴ Hermed kan de stater, der skal undersøges, i visse tilfælde begrænses til én stat eller enhed, som ikke anses som en stat i henhold til folkeretten.

Statsbegrebet skal i artikel 1, stk. 1 fortolkes i overensstemmelse med den almindelige folkeretlige definition af en stat. I Montevideo-konventionen fra 1933 om staters rettigheder og pligter opregnes 4 basale kriterier for, hvad en funktionsdygtig stat er. Disse kriterier er i dag bredt citeret i den folkeretlige litteratur, og generelt accepteret til at afspejle de folkeretlige krav til statskab.⁵⁵ Kriterierne omfatter en permanent befolkning, et defineret territorium, en regering og kompetencen til at agere med andre stater. Vurderingen af om en enhed opfylder ovennævnte kriterier, er baseret på princippet om effektivitet.⁵⁶ I Ålandsdommen, der blandt andet vedrørte spørgsmålet om, hvornår Finland fik

⁴⁸ ILC konkluderede i 2006, at ”*this definition can no doubt be considered as having acquired a customary nature.*”, jf. s. 49 i udkast til artikler om diplomatisk beskyttelse med kommentarer.

⁴⁹ UNHCR: Guidelines on statelessness no.1, 2012, pr. 8.

⁵⁰ Forfatterne af hhv. 1954-konventionen og 1961-konventionen antog, at alle de facto-statsløse personer var eller kunne tænkes at være flygtninge, og forsøgte således at undgå overlap med FN's konventionen af 28. juli 1951 om flygninges retstilling. Tiden har imidlertid vist, at denne antagelse var forkert. Juridisk rådgiver, Carol A. Batchelor, har endda hævdet, at ”*the majority of de jure and de facto stateless persons requiring assistance on questions relating to their nationality status is not, today, refugees.*”, jf. Batchelor, 1998, s. 173.

⁵¹ Slutakt til 1961-konventionen, s. 279.

⁵² UNHCR: Handbook on statelessness, 2014, s. 16.

⁵³ UNHCR: Expert meeting, 2010, afsnit I, pr. 4.

⁵⁴ UNHCR: Handbook on statelessness, 2014, pr. 18 og 92.

⁵⁵ Crawford, 2006, s. 45f, og Harris og Sivakumaran, 2015, s. 88.

⁵⁶ Vaughan Lowe: International Law, 1. udgave, 2007, s. 153.

statsskab, blev det fastslået, at en regering ikke er effektiv indtil ”a stable political organisation had been created, and until the public authorities had become strong enough to assert themselves throughout the territories of the State without the assistance of foreign troops”.⁵⁷

Forannævnte kriterier kan dog ikke stå alene, hvis en enhed er opstået på en måde, der er i strid med folkerettens grundlæggende principper, også kaldet ”*jus cogens-normer*”. Disse omfatter forbuddet mod magtanvendelse og retten til selvbestemmelse.⁵⁸ I forhold til nydannede stater har det i folkeretten tillige været omdiskuteret, hvorvidt international anderkendelse af en stat er en betingelse for statsskab.⁵⁹ UNHCR fastlår, at anerkendelse eller FN-medlemskab er en stærk formodning for statsskab, men er ikke et krav.⁶⁰ Ligeledes er UNHCR opmærksom på, at meningsforskelle i det internationale samfund kan medføre, at en stat af politiske årsager enten er tilbageholdende med, eller aktivt vælger ikke at anderkende en nydannet stat.⁶¹ Således må afgørelsen af statsdannelse og statsskab bygge på en helhedsvurdering, hvor alle relevante faktiske forhold og principper inddrages.⁶²

På baggrund af ovenstående kan sluttes, at den folkeretlige opfattelse af statsskab kan medvirke til, at en person anses som statsløs. Dette er eksempelvis tilfældet, hvis en person alene har relevant forbindelse til én enhed, som i henhold til folkeretten ikke har statsskab. I forlængelse hertil skal dog nævnes, at når en stat først er etableret i folkeretlig henseende, er der stærk formodning for dennes kontinuitet, uanset regeringens effektivitet eller styreform.⁶³ Til illustration kan nævnes Chile, som fortsat blev anset som en stat i tiden efter det militære kup i 1973, hvor den ellers demokratisk valgte regering blev væltet, ligesom Chile fortsat blev anset som en stat efter indførelse af Pinochet-regimet.⁶⁴ Andre faktorer kan dog bidrage til, at en stat i folkeretlig henseende ikke længere kan anses at opfylde statsbegrebet. Hertil kan nævnes de såkaldte ”*sinking island states*” i Stillehavet, der med tiden ikke længere vil kunne anses som stater i folkeretlig henseende. Problemstillingen er aktuell som følge af klimaændringerne, der indebærer at staterne vil miste deres territorium og følgelig deres befolkning samt regering.⁶⁵ Staternes statsborgere vil således efter al sandsynlighed blive statsløse og være tvunget til at bosætte sig i en anden stat. Situationen er dog hidtidig uset.

2.2.1.2. ”I medfør af sin lovgivning anser som sin statsborger”

Indledningsvist er det væsentligt at nævne, at henvisningen til ”lovgivning” i artikel 1, stk. 1 skal fortolkes bredt. Hermed omfatter henvisningen både lovgivning samt andre retsakter, herunder ministerielle dekreter, bekendtgørelser m.fl., og retspraksis, hvor det er relevant.⁶⁶

Når det er konstateret, hvilke stater en person har relevant forbindelse til, er det herefter nødvendigt at foretage en nærgående analyse af de relevante staters nationale lovgivning.⁶⁷ Overordnet kan påpeges, at det vil være nyttigt først at fastslå, om en persons potentielle statsborgerskab afhænger af automatiske eller ikke-automatiske faktorer. Automatiske faktorer omfatter tilfælde, hvor en person erhverver statsborgerskab, så snart kriterier i loven er opfyldt. Som eksempel på automatiske faktorer kan nævnes principperne *jus soli* og *jus sanguinis*. Ved *jus soli*-princippet er automatisk erhvervelse af statsborgerskab baseret på fødestedet. Herefter erhverver et barn ret til statsborgerskab i en given

⁵⁷ League of Nations: Report in the Aaland Islands case, internal situation of Finland, 1920.

⁵⁸ Harris og Sivakumaran, 2015, s. 88 og UNHCR, handbook on statelessness, 2014, pr. 19, note 13.

⁵⁹ Germer, 2010, s. 10f.

⁶⁰ UNHCR: Handbook on statelessness, 2014, pr. 19 og 20.

⁶¹ Ibid, pr. 20.

⁶² Germer, 2010, s. 11.

⁶³ UNHCR: Handbook on statelessness, 2014, pr. 21.

⁶⁴ Malcolm D. Evans: International Law. Oxford University Press, 2. udgave, 2006, s. 237

⁶⁵ UNHCR: Expert meeting, 2010, afsnit I, pr. 27.

⁶⁶ UNHCR: Handbook on statelessness, 2014, pr. 22.

⁶⁷ Ibid, pr. 23.

stat, når barnet er født på statens territorium.⁶⁸ Derimod bestemmer jus sanguinis-princippet, at erhvervelse af statsborgerskab er baseret på forældrenes statsborgerskab, også kaldet afstammingsprincippet. Herefter erhverver et barn ret til statsborgerskab i en given stat, hvis én eller begge af barnets forældre anses som statsborger i staten. Adskillige stater benytter en kombination af henholdsvis jus soli og jus sanguinis.⁶⁹ Til eksempel kan nævnes en stat, der giver statsborgerskab til individer, der er født på statens territorium (jus soli), og som giver statsborgerskab til individer, født uden for statens territorium af statens statsborgere (jus sanguinis). Omvendt forudsætter erhvervelse af statsborgerskab som følge af ikke-automatiske faktorer en handling fra den kompetente nationale myndighed.⁷⁰ Desuden vil det være relevant at identificere hvilke nationale myndigheder, der har kompetence til at tildele statsborgerskab, samt om national retspraksis overholder den nationale lovgivning.⁷¹ I sidstnævnte tilfælde får den brede fortolkning af lovgivning stor betydning. UNHCR har understreget, at retspraksis snarere end lovens ordlyd bliver afgørende for, om en person anses som statsborger eller statsløs, hvis en person ikke tildeles statsborgerskab, selvom denne er berettiget hertil i henhold til den pågældende nationalitetslovgivning.⁷²

2.2.2. De facto-statsløshed

Som beskrevet ovenfor findes der ingen definition af de facto-statsløshed i noget internationalt menneskerettighedsinstrument. UNHCR har imidlertid defineret de facto-statsløshed som ”persons outside the country of their nationality who are unable or, for valid reasons, are unwilling to avail themselves of the protection of that country”.⁷³ De facto-statsløshed forekommer således, når en person formelt set har et statsborgerskab, men dennes statsborgerskab reelt set er ineffektivt.⁷⁴ For at opfylde betingelserne for at være de facto-statsløs, skal en person befinde sig uden for den stat, hvor personen har statsborgerskab. Med ”protection” henvises til retten til diplomatisk og konsular beskyttelse, som en stat udøver for at hjælpe dennes statsborgere, der udsættes for en uretmæssig handling uden for statens territorium.⁷⁵ Herudover omfatter beskyttelse også bistand generelt, herunder muligheden for at vende tilbage til den stat, hvor personen har statsborgerskab i.⁷⁶ I forhold til gyldige grunde, for at en person er ude af i stand til at nyde beskyttelse fra den stat, hvor den er statsborger, kræves det, at disse grunde er uden for den berørte persons vilje og kontrol. En person der nægter beskyttelse fra den stat, hvori den er statsborger, skal således ikke betragtes som de facto-statsløs.⁷⁷ De facto-statsløshed kan derimod forekomme, hvis en stat enten nægter at beskytte, eller er ude af stand til at beskytte. En stat kan f.eks. være ude af i stand til at beskytte, hvis den er under krig eller ikke har diplomatiske eller konsulære forbindelser med den stat, der behandler statsborgeren uretmæssigt.⁷⁸ En person der er de facto-statsløs, kan ikke samtidigt være de jure-statsløs og omvendt.⁷⁹

2.3. Bagvedliggende mekanismer for statsløshed

I det følgende gennemløbes kort de bagvedliggende mekanismer, hvorved personen bliver statsløs. I afsnit 2.4.1. identificeres bagvedliggende mekanismer, der kan bidrage til de jure-statsløshed, mens bagvedliggende mekanismer for de facto-statsløshed identificeres i afsnit 2.4.2.

⁶⁸ UNHCR: Nationality and statelessness, A handbook for parliamentarians, nr. 11, 2005, s. 11. Set 10-03-2020. <https://www.un.org/ruleoflaw/files/Nationality%20and%20Statelessness.pdf>

⁶⁹ Ibid, s. 28.

⁷⁰ UNHCR: Handbook on statelessness, 2014, pr. 25.

⁷¹ UNHCR: Handbook on statelessness, 2014, afsnit (ii) og (v).

⁷² Ibid, pr. 37.

⁷³ UNHCR: Legal and protection policy research series - UNHCR and de facto statelessness. 2010, s. 61.

⁷⁴ UNHCR: Guidelines on statelessness no.1, 2012, pr. 8, note 8.

⁷⁵ UNHCR: Expert meeting, 2010, afsnit II, pr. 2.

⁷⁶ UNHCR: Legal and protection policy research series - UNHCR and de facto statelessness. 2010, s. 62.

⁷⁷ UNHCR: Expert meeting, 2010, afsnit II, pr. 5-7.

⁷⁸ Ibid, afsnit II, pr. 7.

⁷⁹ Ibid, afsnit II, pr. 4.

2.3.1. De jure-statsløshed

Bagvedliggende mekanismer, der kan bidrage til de jure-statsløshed er næsten altid forbundet med staternes lovgivning samt de styrende principper bag disse love. Dette hænger uløseligt sammen med definitionen af de jure-statsløshed, der kvalificerer statsløshed på baggrund af, om en stat anser en person som statsborger eller ikke i medfør af dennes nationale lovgivning, jf. afsnit 2.3.

Statssuccession er en af de mest kendte og almindelige årsager til statsløshed.⁸⁰ Til eksempel kan nævnes opløsningen af bl.a. USSR, Tjekkoslaviet og Jugoslavien, der skabte usikkerhed omkring de tidligere statsborgeres eventuelle nye statsborgerskab.⁸¹ I sådanne tilfælde kan statsløshed opstå, hvis den nye stat omdefinerer kriterierne for at blive anset som statsborger, og ekskluderer visse minoritetsgrupper fra at erhverve statsborgerskab i den nye stat på grund af bl.a. racistiske eller politiske motiver.⁸²

En anden bagvedliggende mekanisme, der kan bidrage til de jure-statsløshed, er ændringer i nuværende staters lovgivning. Sådanne lovændringer kan betyde, at personer der tidligere blev anset som statsborgere i en stat, ikke længere opfylder kriterierne herfor.⁸³ Til eksempel kan nævnes Zaires (i dag Den Demokratiske Republik Congo) nationalitetslovgivning fra 1971. Loven gav statsborgerskab til alle personer, hvis familie havde boet i staten den 1. januar 1960, og siden havde opretholdt sig kontinuerligt i staten. Efter disse kriterier fik bl.a. banyarwanda-befolkningen ret til zairisk statsborgerskab samt visse borgerlige og politiske rettigheder.⁸⁴ Ved revision af nationalitetslovgivningen i 1981 mistede banyarwanda-befolkningen igen deres zairiske statsborgerskab, hvilket resulterede i, at en stor del af befolkningsgruppen, der var bosiddende i Zaire, blev statsløse.⁸⁵

Statsløshed kan også opstå som følge af statens fratagelse af en persons eneste statsborgerskab. Det var tilfældet i sagen angående den tidligere tyske statsborger, John Demjanjuk, som var immigreret til USA. Demjanjuk blev af den israelske højesteret anklaget for at være en berygtet koncentrationslejrvagt under Anden Verdenskrig. USA ophævede Demjanjuks statsborgerskab, fordi han ved ansøgning om statsborgerskab havde skjult sin nazistiske fortid.⁸⁶ Udover fratagelse af statsborgerskab kan en person også blive statsløs ved at give afkald på sit statsborgerskab, før den opnår et andet statsborgerskab.⁸⁷ Frivilligt afkald på statsborgerskab er ikke til hinder for, at en person kan opfylde betingelserne i artikel 1, stk. 1.⁸⁸

Afhængigt statsborgerskab kan også bidrage til statsløshed. Ved afhængigt statsborgerskab forstås tilfælde, hvor en persons statsborgerskab er gjort afhængigt af en andens.⁸⁹ I praksis forekommer afhængigt statsborgerskab oftest i tilfælde, hvor en kvindes statsborgerskab er gjort afhængigt af hendes mands.⁹⁰ Statsløshed kan således opstå i forbindelse med skilsmisse, ægtefællens død eller fratagelse af ægtefællens statsborgerskab. Herudover kan statsløshed opstå, hvis en kvinde får frataget sit

⁸⁰ David S. Weissbrodt, 2008, kapital 4, s. 93.

⁸¹ UNHCR: Displacement in the former Soviet Union, 2000, s. 189.

⁸² Open Society Justice Initiative: Children's right to a nationality, 2011, s. 2.

⁸³ David S. Weissbrodt, 2008, kapital, s. 91.

⁸⁴ CHR: Situation of human rights in Zaire, 1994. Hrw.org. Set 30-03-2020.

<https://www.hrw.org/reports/1996/Zaire.htm>

⁸⁵ Ved lov blev nationalitetslovgivningen fra 1972 gjort ugyldig, og det blev bestemt, at statsborgerskab kun blev tildelt til dem, der kunne bevise, at deres forfædre havde boet i Zaire før 1. august 1885. Hertil argumenterede den tidligere zairiske regering for, at banyarwanda-befolkningen ikke var en del af stammerne i det daværende Belgisk Congo på tidspunktet for Berlinkonferencen i 1885, og at ingen ny stamme siden Zaires uafhængighed i 1960 var oprettet, hvorfor banyarwanda-befolkningen ikke længere havde statsborgerskab, jf. Abdulqawi Yusuf: African yearbook of international law. Kluwer law international, 5. udgave, 1997, s. 55, note 22.

⁸⁶ David S. Weissbrodt, 2008, kapital 4, s. 92.

⁸⁷ Ibid, s. 92.

⁸⁸ UNHCR: Expert meeting, 2010, afsnit I, pr. 20.

⁸⁹ David S. Weissbrodt, 2008, kapital 4, s. 89f.

⁹⁰ Ibid, s. 89f.

statsborgerskab ved indgåelse af ægteskab med en udenlandsk mand, og kvinden ikke automatisk erhverver statsborgerskab i mandens stats ved indgåelse af ægteskab.⁹¹ Dette er forudsat kvinden ikke er i besiddelse af dobbelt statsborgerskab. Til eksempel kan nævnes Iran, der fratager iranske kvinder deres statsborgerskab, hvis de gifter sig med en udenlandsk mand.⁹² Fratagelse af kvinders iranske statsborgerskab ved indgåelse af ægteskab med en udenlandsk mand, er dog betinget af, at kvinden erhverver mandens statsborgerskab. Desuden kan en kvinde generhverve sit iranske statsborgerskab i forbindelse med ægtefællens død eller skilsmisse, ved at indsende en ansøgning til det iranske Udenrigsministerium, hvortil hun vedlægger certifikat for ægtefællens død eller dokumentation for skilsmissen.⁹³ Med andre ord indeholder bestemmelsen visse beskyttelsesforanstaltninger imod statsløshed.

Statsløshed kan også forekomme som følge af princippet om jus sanguinis, hvor børns erhvervelse af statsborgerskab er et direkte resultat af forældrenes status m.m. I sådanne tilfælde kan børn blive statsløse fra fødslen, hvis én eller begge af barnets forældre er statsløse, ukendte, udenlandske eller ugifte.⁹⁴ Denne form for statsløshed er specielt et problem i forhold til diskrimination af grund af etnicitet, køn, race og religion m.fl.⁹⁵ Kønsdiskrimination og statsløshed blandt børn analyseres nærmere nedenfor.

2.3.2. *De facto*-statsløshed

Mekanismer der kan bidrage til de facto-statsløshed, afhænger af statens muligheder og villighed for at beskytte en person eller en gruppe. Faktorer som krig og mangel på diplomatisk eller konsulær forbindelse med en anden stat kan medvirke til de facto-statsløshed, fordi en stat således ikke er i stand til at beskytte personen eller gruppen.⁹⁶ En stats uvillighed til at beskytte en person eller gruppe, der opholder sig uden for statens territorium, som følge af forskelsbehandling på grund af køn, race, etnicitet m.m., kan ligeledes bidrage til de facto-statsløshed.⁹⁷

En anden væsentlig mekanisme, der kan bidrage til de facto-statsløshed, er menneskehandel, herunder prostitution og børnearbejde.⁹⁸ Personer, der udsat for menneskehandel, har ofte svært ved at bevise deres statsborgerskab, fordi menneskehandlere og bordelejere m.v. ofte har aftvunget dem deres identitetsdokumenter før eller ved ankomst til en anden stat end den, hvor personen er statsboger.⁹⁹ I de situationer, hvor en person formår at generhverve sin frihed, vil en person uden identitetsdokumenter ofte have svært ved at genindrejse eller modtage bistand fra den stat, hvor personen formelt set har statsborgerskab. Endvidere vil en person i ovennævnte situation formentlig anholdes og tilbageholdes i den stat, hvor personen er transporteret ulovligt til, indtil personens statsborgerskab er identificeret.¹⁰⁰

2.4. Delkonklusion

På trods af at staterne har det primære ansvar for at implementere menneskerettigheder, gælder menneskerettigheder i teorien stadig for ethvert menneske i kraft af dennes eksistens. Det er med andre ord ikke hensigten, at de grundlæggende menneskerettigheder skal være betinget af statsborgerskab.

⁹¹ Ibid, s. 90.

⁹² Jf. Artikel 987, i Book 2 of the Civil Code of the Islamic Republic of Iran, 1928.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ David S. Weissbrodt, 2008, kapitel 4, s. 88f.

⁹⁵ UNHCR: I am here, I belong - the urgent need to end childhood statelessness, 2014, s. 6.

⁹⁶ David S. Weissbrodt, 2008, kapitel 4, s. 95.

⁹⁷ Ibid, s. 95.

⁹⁸ Ibid, s. 95

⁹⁹ UNHCR: Final report, 2004, pr. 69.

¹⁰⁰ Ibid, pr. 69.

Statsborgerskab er dog i praksis ofte en juridisk eller praktisk forudsætning for at kunne nyde grundlæggende rettigheder. I navnlig 1954-konventionen er statsløse personers retstilling reguleret. Konventionen indeholder en række bestemmelser, der sikrer statsløse personers retstilling på lige fod med enten statens egne statsborgere eller almindelige udlændinge. CCPR er derimod et eksempel på et internationalt menneskerettighedsinstrument, hvor statsborgerskab ikke er afgørende for at kunne nyde de rettigheder, der er oplyst i konventionen.

Den internationale juridiske definition af statsløse personer findes i 1954-konventionen. Definitionen er blevet kvalificeret som de jure-statsløshed. Definitionens ordlyd omfatter ikke de personer, hvis statsborgerskab i praksis er ineffektivt, også kaldet de facto-statsløshed. I slutakten til 1961-konventionen er det dog anbefalet, at de så vidt muligt behandles som de jure-statsløse personer. Selvom det anbefales, at formerne for statsløshed så vidt muligt behandles ens, er det ikke overraskende, at de bagvedliggende mekanismer for de jure-statsløshed adskiller sig fra de bagvedliggende mekanismer for de facto-statsløshed. Mens de jure-statsløshed oftest skyldes staternes nationalitetslovgivning samt de styrende principper bag disse love, er forskelsbehandling typisk en mekanisme for de facto-statsløshed.

3. Kønsdiskrimination

3.1. Generelt om diskrimination

Retten til ikke at blive diskrimineret er en grundlæggende menneskerettighed, og hviler på de demokratiske principper om alle menneskers lige ret og lige værdighed som beskrevet i UDHR-artikel 1. Det betyder, dels at loven skal gælde på samme måde for alle mennesker, og dels at selve lovgivningen ikke må rumme diskriminerende bestemmelser.¹⁰¹

Diskrimination forekommer, når en person eller gruppe uden saglig og rimelig begrundelse behandles ringere end andre personer eller grupper i en sammenlignelig situation.¹⁰² Det vil sige, at ikke enhver forskelsbehandling er forbudt, og forbud mod diskrimination omfatter følgelig kun tilfælde, hvor forskelsbehandlingen ikke kan retfærdiggøres på et legitimt grundlag. Med andre ord er forskelsbehandling ikke diskriminerende, hvis forskelsbehandlingen har et legitimt formål og dette formål er proportionelt set i forhold til forskelsbehandlingens beskaffenhed.¹⁰³ Til bedømmelse af om en forskelsbehandling er diskriminerende, må det således påvises, at der foreligger en eller anden form for begrænsning, udelukkelse, fratagelse eller fortrinsbehandling på baggrund af en usaglig og urimelig begrundelse i relation til at nyde eller udøve menneskerettigheder.¹⁰⁴ Kriterier som bl.a. en persons race, etniske og nationale oprindelse, køn, fødsel, nationalitet, religion, politiske anskuelse og seksuelle orientering vil næsten altid blive anset som usaglige og urimelige begrundelser, og er undertiden betegnet som forbudte forskelsgrunde, der som altovervejende hovedregel ikke kan retfærdiggøre forskelsbehandling.¹⁰⁵ De forbudte forskelsgrunde er ofte oplyst i forbindelse med forbud mod diskrimination i menneskerettighedsinstrumenter, men skal snarere betragtes som en illustrativ opregning end en udtømmende opregning. Det fremgår klart af ordlyden: ”or other status” i b.la. CRC-artikel, stk. 1, EMRK-artikel 14 og Banjul charteret-artikel 2. Diskrimination på grund af et kriterium udelukker ikke diskrimination på grund af et andet.¹⁰⁶

¹⁰¹ Rytter 2019, s. 442 og 447.

¹⁰² Ibid, s. 442.

¹⁰³ Ibid, s. 442 og 447.

¹⁰⁴ Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 412.

¹⁰⁵ Rytter, 2019, s. 448.

¹⁰⁶ Institut for Menneskerettigheder: Diskrimination. Menenskret.dk. Set 19-02-2020.

<https://menneskeret.dk/emner/ligebehandling/diskrimination>

Med særlig fokus på kønsdiskrimination defineres diskrimination imod kvinder, som ”*enhver kønsbestemt sondring, udelukkelse eller indskrænkning, hvis virkning eller formål er at svække eller til-sidesætte princippet om, at kvinder på lige fod med mænd uanset ægteskabelig stilling skal have anerkendt, kunne nyde eller udøve menneskerettigheder*”.¹⁰⁷ Kønsdiskrimination omfatter altså enhver uberettiget forskelsbehandling, der vedrører en persons køn.

Diskrimination kan komme til udtryk som både direkte eller indirekte forskelsbehandling. Mens direkte diskrimination behandles straks nedenfor i afsnit 3.1.1., behandles indirekte diskrimination i afsnit 3.1.2. Til sidst behandles positiv særbehandling i afsnit 3.1.3.

3.1.1. Direkte diskrimination

Ved direkte diskrimination forstås forskelsbehandling af en person eller en gruppe baseret på et usagligt kriterium, der stiller denne ringere end en anden person eller gruppe. Det afgørende ved direkte diskrimination er således begrundelsen for at behandle en person eller en gruppe ringere end andre personer og grupper i en sammenlignelig situation.¹⁰⁸ Det er i vid udstrækning anerkendt, at identificerbare karakteristika som forannævnte forbudte forskelsgrunde er usaglige kriterier, som aldrig eller kun undtagelsesvis kan retfærdiggøre diskrimination.¹⁰⁹ Det er imidlertid ikke et krav, at et kriterium behøver at være medfødt eller uforanderlig, for at kunne kvalificeres som en forbudt forskelsgrund.¹¹⁰ Det afgørende er derimod om, der er tale om et menneskeretligt beskyttet kriterium. Til illustration af direkte diskrimination kan nævnes dommen *Mazurek mod Frankrig*, hvor en person, der var født uden for ægteskab, klagede over, at den nationale lovgivning forhindrede ham i at arve mere end en fjerdedel af boet efter sin mor. EMD fastlog, at den franske lovgivning, som begrænsede arverettigheder for børn født uden for ægteskab, kun kunne retfærdiggøres af ”*very weighty reasons*”.¹¹¹ Selvom intentionen om at bevare den traditionelle familie var et legitimt mål, fandt EMD at lovgivningen var diskriminerende, idet et barn ikke skal straffes for omstændigheder, som han eller hun ikke er ansvarlig for.¹¹²

3.1.2. Indirekte diskrimination

Indirekte diskrimination, forekommer, når en generel og neutralt formuleret regel, kriterium eller praksis resulterer i, at en person eller en gruppe behandles ringere end andre personer i en sammenlignelig situation og på en måde, der ikke er proportional i forhold til det tilsigtede formål. Det er med andre ord virkningen, der er afgørende ved indirekte diskrimination.¹¹³ Til illustration af indirekte diskrimination kan nævnes dommen *D.H. og andre mod Tjekkiet* fra 2007, hvor en række romaer klagede over, at deres børn blev udelukket fra det almindelige uddannelsessystem og henvist til specialskoler.¹¹⁴ På trods af lovgivningens neutrale indhold resulterede bestemmelserne i den tjekkiske skolelovgivning i, at romabørn i højere grad blev placeret på specialskoler, fordi bestemmelserne var udformet uden hensyntagen til romaernes særegenheder.¹¹⁵ Europarådets kommissær for Menneskerettigheder bemærkede i 2006, at børn henvist til specialklasser ofte mindsker deres muligheder for videreuddannelse og at finde arbejde i fremtiden. Hermed blev romaerne i højere grad stillet ringere end de andre børn, som blev vurderet ud fra samme test i den tjekkiske lovgivning, Derfor fandt

¹⁰⁷ Jf. CEDAW-artikel 1.

¹⁰⁸ Rytter, s. 448.

¹⁰⁹ Ibid, s. 448.

¹¹⁰ Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 417.

¹¹¹ EMD: *Mazurek v. France* (no. 34406/97), pr. 49.

¹¹² Ibid, pr. 10 og 54.

¹¹³ Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 406.

¹¹⁴ EMD: *D.H. and others v. Czech Republic* (no. 57325/00), 2007.

¹¹⁵ Ibid, pr. 185, 195, 208.

EMD, at den tjekkiske skolelovgivning udgjorde indirekte diskrimination af romabørn på grund af etnicitet.¹¹⁶

3.1.3. Positiv særbehandling

Ved positiv særbehandling forstås foranstaltninger, der indebærer, at en person eller gruppe gives en fortrinsbehandling. Positiv særbehandling af en person eller gruppe vil alt andet lige indebære en negativ forskelsbehandling af andre grupper, medmindre den positive særbehandling er objektivt begrundet i en faktisk ulighed.¹¹⁷ Positiv særbehandling kan eksempelvis praktiseres i tilfælde, hvor man ønsker at tilgodese det underrepræsenterede køn som led i at fremme ligestilling blandt mænd og kvinder. EMD har i ovennævnte dom *D.H. m.fl. mod Tjekkiet* påpeget, at positiv forskelsbehandling, der anvendes med henblik på at korrigere ”faktiske uligheder” mellem grupper, ikke er i strid med EMRK.¹¹⁸ Dommen er ligeledes et eksempel på, at manglende forsøg på at korrigere forskelsbehandling under visse omstændigheder kan udgøre et til brud på diskriminationsforbuddet.¹¹⁹

Positiv særbehandling har en særlig fremtrædende rolle i forhold til folkerettens asymmetriske tilgang til menneskerettigheder. Uagtet UDHR fastslår, at alle mennesker er lige, er folkeretten præget af det synspunkt, at menneskerettigheder i høj grad er til for at beskytte undertrykte eller på anden måde vanskeligt stillede grupper.¹²⁰ CEDAW er et hovedeksempel på denne asymmetriske tilgang, fordi konventionen eksplicit beskytter kvinder mod kønsdiskrimination, mens kønsdiskrimination imod mænd kun svagt er reguleret.¹²¹ CEDAW beskrives nærmere i afsnit 3.2.1.

3.2. Forbud mod kønsdiskrimination med hensyn til retten til nationalitet

I det følgende gennemgås forbud mod kønsdiskrimination i henholdsvis internationale- (afsnit 3.2.1.) og regionale menneskerettighedsinstrumenter (afsnit 3.2.2.). Afsnittet afgrænses for så vidt angår FN-konventioner til alene at behandle CCPR og specialkonventioner, der har til formål at beskytte kvinder og børn med hensyn til børns ret til at erhverve nationalitet uden kønsdiskrimination.

3.2.1 International regulering

UDHR-artikel 2 indeholder et forbud mod diskrimination på grund af køn i relation til de rettigheder og friheder, som er omtalt i erklæringen.¹²² En af de rettigheder, som erklæringen opregner, er retten til nationalitet i artikel 15. UDHR er ikke et juridisk bindende menneskerettighedsinstrument for de kontraherende medlemsstater af FN. Derfor kan hverken stater eller enkeltpersoner klage til FN eller nationale myndigheder og domstole, hvis de mener, at en stat ikke overholder rettighederne opregnet i erklæringen.

Forbud mod kønsdiskrimination er siden kodificeret i CCPR. Konventionen indeholder en række bestemmelser, der vedrører forbud mod kønsdiskrimination og lighed.¹²³ CCPR-artikel 2, stk. 1 rummer et accessorisk forbud mod diskrimination på grund af en række forbudte forskelsgrunde, der er oplyst i bestemmelsen, heriblandt køn. Listen er ikke udtømmende, jf. ordlyden: ”or other status”. Derimod indeholder CCPR-artikel 3 et accessorisk krav om lighed mellem kønnene. Det accessoriske element i CCPR-artikel 2 og 3 medfører, at bestemmelserne ikke kan påberåbes uden tilknytning til en anden rettighed i CCPR. Imidlertid er det ikke et krav, at der foreligger en selvstændig krænkelse

¹¹⁶ Ibid, pr. 50 og 207.

¹¹⁷ Rytter, 2019, s. 464f.

¹¹⁸ EMD: *D.H. and others v. Czech Republic* (no. 57325/00), 2007, pr. 181-182.

¹¹⁹ Ibid, pr. 175.

¹²⁰ Nielsen, 2010, s. 157f.

¹²¹ Nielsen, 2010, s. 157f.

¹²² Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 405.

¹²³ UNHCR: CCPR General Comment no. 18: Non-discrimination, 1989, pr. 12.

af den anden rettighed.¹²⁴ I modsætning hertil rummer CCPR-artikel 26 et generelt og uafhængigt forbud mod diskrimination på grund af bl.a. køn, som ikke er begrænset til rettighederne i CCPR.¹²⁵ I sagen *Shirin Aumeeruddy-Cziffra og 19 andre mauritiske kvinder mod Mauritius*, klagede 20 mauritiske kvinder til CCPR-komitéen, fordi de mente, at en mauritisk lovgivning var kønsdiskriminerende.¹²⁶ Lovgivningen påkrævede, at udenlandske mænd gift med mauritiske kvinder skulle ansøge om opholdstilladelse, mens udenlandske kvinder gift med mauritiske mænd modtog opholdstilladelse i Mauritius automatisk. Komitéen fandt, at den mauritiske lovgivning var kønsdiskriminerende i forhold til de mauritiske kvinders ret til familieliv, og krævede følgelig CCPR-artikel 2, stk. 1 og 3, jf. artikel 17 og 23, stk. 1, samt artikel 26.¹²⁷ Sagen illustrerer det accessoriske forbud i artikel 2, stk. 1 og 3, men tager ikke videre stilling til rækkevidden af det generelle forbud mod diskrimination i artikel 26. Til illustration af rækkevidden af CCPR-artikel 26 kan nævnes *Zwaan-de Vries mod Nederlandene*, hvor en kvinde fik afslag på ansøgning om arbejdsunderstøttelse, fordi hun var gift. Bestemmelsen krævede, at hun forinden havde bevist, at hun var familiens ”breadwinner”. Det samme beviskrav var ikke gældende for mænd i samme situation.¹²⁸ Hertil konstaterede UNHRC et overlap mellem CCPR-artikel 26 og CDESCR-artikel 2, men fandt at dette ikke begrænsede den fulde anvendelse af CCPR-artikel 26.¹²⁹ Herudover rummer CCPR også en særlig beskyttelse af børns ret til at erhverve statsborgerskab uden forskelsbehandling på grund af bl.a. køn, jf. CCPR-artikel 24, stk. 1 og 3.¹³⁰ Bestemmelsen regulerer imidlertid ikke nødvendigvis en pligt til at tildele statsborgerskab til børn.¹³¹

Forbud mod diskrimination af børns ret til nationalitet er ligeledes kodificeret i visse af FN’s specialkonventioner om menneskerettigheder. Navnlig CRC er særdeles vigtig i relation til børns ret til statsborgerskab, fordi konventionen er ratificeret af næsten alle verdens stater.¹³² CRC-artikel 2, stk. 1 fastsætter, at de kontraherende stater skal sikre at de rettigheder, der er opregnet i konventionen, garanteres uden forskelsbehandling af barnet, dets forældre eller værge.¹³³ I CRC-artikel 7, stk. 1 reguleres børns ret til at erhverve statsborgerskab, mens artikel 7, stk. 2 antyder, at forpligtelsen til at anerkende retten til at erhverve statsborgerskab er særlig vigtig i de tilfælde, hvor barnet ellers vil blive statsløs. Ydermere bestemmer CRC-artikel 8, at ethvert barn har ret til at bevare hans eller hendes identitet, herunder statsborgerskab. I henhold til CRC-artikel 3 skal konventionens bestemmelser fortolkes efter princippet om barnets bedste interesse. Dette princip finder også anvendelse i relation til barnets ret til at erhverve og beholde sit statsborgerskab. Eftersom det uden tvivl er i barnets bedste interesse ikke at være statsløs, skal navnlig artikel 7 læses som en pligt til at tildele statsborgerskab til børn, der fødes på statens territorium, og om som ellers ville blive statsløse.¹³⁴

I CEDAW-artikel 2 forpligtes de kontraherende medlemsstater til at fordømme alle former for diskrimination imod kvinder. Denne forpligtelse skal læses i sammenhæng med de øvrige rettigheder i konventionen, men omfatter også andre rettigheder, der ikke eksplicit er nævnt i konventionen.¹³⁵

¹²⁴ Vandenhole, 2005, s. 12f.

¹²⁵ Ibid, s. 14f.

¹²⁶ CCPR-komité: Shirin Aumeeruddy-Cziffra and 19 others women v. Mauritius (no. 35/1978).

¹²⁷ Ibid, pr. 9.2(b)2(i)8 og 9.2(b)2(ii)4.

¹²⁸ UNHRC: Zwaan-de Vries v. The Netherlands, Communication no. 182/1984, pr. 2 og 8.2.

¹²⁹ Ibid, pr. 12.1.

¹³⁰ CCPR: General Comment No. 17: Article 24 (Rights of the child), 1989, pr. 5.

¹³¹ Ibid, pr. 8 og jf. afsnit 5.2.

¹³² UNICEF: The Convention on the Rights of the Child. Unicef.org. Set 01-04-2020. <https://www.unicef.org/georgia/convention-rights-child>

¹³³ Jf. CRC-artikel 1 defineres et barn som ethvert menneske under 18 år.

¹³⁴ UNCHR: Guidelines on statelessness no. 4, 2012, pr. 10-12, og Open Society Justice Initiative: Children’s right to a nationality, 2011, s. 1.

¹³⁵ CEDAW-komité: General recommendation no. 28, 16. december 2010, pr. 6 og 7.

Det skyldes, at konventionen skal fortolkes i overensstemmelse med bl.a. generelle henstillinger, bemærkninger og andre erklæringer af CEDAW-komitéen.¹³⁶ CEDAWs anvendelsesområde omfatter både direkte og indirekte diskrimination imod kvinder, uagtet om diskriminationen var tilsigtet eller ikke. Det vil sige, at CEDAW også betragter tilfælde, hvor mænd og kvinder behandles lige eller neutralt som diskrimination, hvis ligestillingen eller den neutrale behandling stiller kvinder ringere end mænd.¹³⁷ Til det bestemmer CEDAW-artikel 4, stk. 1, at midlertidig særbehandling ikke udgør diskrimination, hvis det foranstalles med henblik på at fremskynde en faktisk ligestilling mellem mænd og kvinder. Med særlig fokus på børns ret til nationalitet, bestemmer artikel 9, stk. 2, at mænd og kvinder skal have lige ret til at videregive statsborgerskab til børn.¹³⁸ Bestemmelsen er således med til at styrke og supplere den internationale bestræbelse på at forebygge og reducere statsløshed blandt børn, fordi det i praksis ofte er kvinder, der er udsat for kønsdiskrimination vedrørende tilde-
ling af statsborgerskab til børn.¹³⁹

FN-konventionerne er folkeretligt bindende ved ratifikation.¹⁴⁰ En stat har således pligt til at sikre, at national praksis og lovgivning overholder konventionens indhold, når en stat har tiltrådt en konvention. Det betyder, at enkeltpersoner kan påberåbe sig konventionens indhold over for nationale myndigheder og domstole, hvis de mener, at konventionens indhold overtrædes. Endvidere kan en stat eller en enkeltperson klage til FN's komitéer, der er vedtaget i henhold til de enkelte konventioner, hvis de mener, at konventionens indhold overtrædes. Denne klageadgang er dog betinget af, at den indklagede stat, for så vidt angår den pågældende konvention, har tiltrådt FN's valgfrie protokol om individuel klageadgang.¹⁴¹ Er den pågældende valgfrie protokol for individuelklageadgang tiltrådt, er en klageadgang som udgangspunkt ydermere betinget af, at klageren skal være offer for en krænkelse af en eller flere af de rettigheder, der er nævnt i den pågældende konvention, at alle nationale klage- og ankesmuligheder er udtømt, at klagen ikke er anonym, at klagen ikke må anses som misbrug af klageretten og at klagen ikke må være behandlet af andre internationale klageorganer.¹⁴²

FN-komitéerne er en kontrolfunktion, og kan på baggrund af en indgivet klage eller en beretning afgivet af en stat kritisere en stat for ikke at overholde sine konventionsforpligtelser. Komitéernes udtalelser er dog ikke retligt bindende for staterne. Det er imidlertid i vid udstrækning anerkendt, at andre faktorer såsom politiske og opportunitetshensyn samt autoritet kan være afgørende for, at stater alligevel føler sig bundet af komitéens udtalelser.¹⁴³ Særligt komitéernes rolle som autoritative fortolkere af de pågældende konventioner udgør en central faktor, fordi komitéerne netop er etableret i henhold til de enkelte FN-konventioner.¹⁴⁴ Foruden ovennævnte kan det folkeretlige princip om opfyldelse af forpligtelser i god tro, som er kodificeret i Wienerkonventionen-artikel 26, bevirke at staterne antages at være forpligtiget til som minimum at genvurdere den konkrete sag i lyset af komitéens henstilling. En sådan vurderingspligt er endda vedtaget til nogle af konventionerne.¹⁴⁵ Til

¹³⁶ Ibid, pr. 7.

¹³⁷ Ibid, pr. 5.

¹³⁸ I forbindelse med undersøgelse af CEDAW, er jeg blevet opmærksom på, at CEDAW-artikel 9, stk. 2 mangler i den danske bekendtgørelse nr. 83 af 9. september 1983. Det gør sig gældende på retsinformation.dk, karnorvgroup.dk. og menneskeret.dk. Jævnfør hjemmesiden treaties.un.org har Danmark ikke taget forbehold til CEDAW-artikel 9, stk. 2. Set 11-05-2020. https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-8&chapter=4

¹³⁹ CEDAW-komité: General recommendation no. 32, 2014, pr. 51.

¹⁴⁰ Germer, 2010, s. 25 og 52, note 7, jf. princippet om pacta sunt servanda i Wienerkonventionens artikel 26.

¹⁴¹ Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 200.

¹⁴² OHCHR: Individual compliant procedures under the United Nations human rights treaties, fact sheet nr. 7/rev. 2, 2013, s. 7ff.

¹⁴³ Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 202.

¹⁴⁴ Ibid, s. 203.

¹⁴⁵ Ibid, s. 203.

eksempel kan nævnes den valgfrie protokol til CEDAW, som fastslår at en medlemsstat inden 6 måneder efter en afgivet henstilling, skal fremsende et svar til komitéen, der fastlægger statens fremtidige handlinger.¹⁴⁶

3.2.2. Regional regulering

På regional basis arbejder regionale og subregionale organisationer med at fremme og beskytte retten til ikke at blive kønsdiskrimineret. I Afrika, Amerika, Europa og Mellemøsten findes allerede regionale og subregionale reguleringer, der indeholder et forbud mod kønsdiskrimination. Asien-Stillehavet inklusive Oceanien har alene etableret subregionale mekanismer, der forbyder kønsdiskrimination.¹⁴⁷ I det følgende gennemgås kun de regionale forbud mod kønsdiskrimination.

3.2.2.1. Europa

EMRK-artikel 14 indeholder et accessorisk forbud mod kønsdiskrimination, jf. ordlyden: ”set forth in this convention”. Det vil sige, at EMRK-artikel 14 kun finder anvendelse, hvis der kan påvises en tilknytning mellem den påberåbte kønsdiskrimination og en eller flere af de øvrige rettigheder, der er opregnet i EMRK’s bestemmelser eller de tilhørende protokoller.¹⁴⁸ For anvendelighed af EMRK-artikel 14 er det imidlertid fastslået, at det er tilstrækkeligt, når den påberåbte diskrimination angår essensen i en bestemmelse, uanset om der foreligger en prima facie krænkelse eller ikke.¹⁴⁹ Med andre ord skal forskelsbehandlingen blot berøre samme beskyttelsesinteresse.¹⁵⁰ Det er endvidere ikke et krav, at den tilknyttede rettighed krænkes så længe, der kan påvises en tilknytning til en rettighed.¹⁵¹ Til eksempel kan nævnes dommen *Abdulaziz, Cabales og Balkandali mod England*, hvor tre kvinder påberåbte at de engelske immigrationsregler var kønsdiskriminerende, fordi mænd bosat i England havde lettere ved til at få familiesammenføring med deres udenlandske ægtefælle end kvinder i samme situation. EMD fastslog, at de engelske regler var i strid med EMRK-artikel 14 sammen med artikel 8, da EMD ikke fandt nogen objektiv og rimelig begrundelse for denne forskelsbehandling af mænd og kvinder.¹⁵² EMD tog således stilling til de engelske immigrationsregler om familiesammenføring, selvom retten til respekt for privatlivet og familieliv i EMRK-artikel 8 ikke eksplicit nævner en sådan ret.

Udover kravet om tilknytning til en af de øvrige rettigheder, er det et krav, at forskelsbehandlingen er sket mellem personer eller grupper i en sammenlignelig situation. I de tilfælde hvor en situation på afgørende måde adskiller sig fra andre personer eller grupper, som vedkommende sammenligner sig med, vil der herved ikke være tale om diskrimination.¹⁵³ I ovennævnte dom var der tale om en sammenlignelig situation, fordi mænd og kvinder, der var bosat i England, blev behandlet forskelligt vedrørende muligheden for sammenføring med deres udenlandske ægtefæller. Ydermere må forskelsbehandlingen ikke være baseret på en objektiv og rimelig begrundelse. Der er således ikke tale om diskrimination, hvis forskelsbehandlingen tjener et legitimt formål, og der er proportionalitet mellem formålet og de anvendte midler.¹⁵⁴ Legitime formål kan ikke betragtes som en fast angivelse, men ændrer sig med samfundsudviklingen. Det er dog almindeligt anerkendt, at visse karakteristika ikke kan udgøre et legitimt formål, medmindre hensigten med forskelsbehandlingen er at udjævne faktiske

¹⁴⁶ Jf. artikel 7, stk. 4, i valgfri protokol til CEDAW af 6. oktober 1999.

¹⁴⁷ OHCHR: Draft report on regional arrangements for the promotion and protection of human rights, 2017, afsnit II, pr. 4.

¹⁴⁸ Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 407.

¹⁴⁹ Lorenzen, Rehof, Trier, Holst-Christensen og Vedsted-Hansen: EMRK med kommentarer, 2004, s. 539f.

¹⁵⁰ Rytter, 2019, s. 446.

¹⁵¹ Rytter, 2019, s. 445.

¹⁵² ECtHR: *Abdulaziz, Cabales og Balkandali v. United Kingdom* (no. 9214/80; 9473/81; 9474/81).

¹⁵³ Rytter, 2019, s. 449f.

¹⁵⁴ *Ibid*, s. 450ff.

uligheder.¹⁵⁵ EMRK-artikel 14 opregner en række forbudte forskelsgrunde, men listen er som tidligere beskrevet ikke tømmende, jf. ordlyden ” *or other status*”. I forhold proportionalitetskravet har EMD fastslået, at staterne er overladt en vis skønsmargin.

Ovennævnte betingelser udgør tilsammen den såkaldte diskriminationstest, der er udviklet gennem EMD's praksis.¹⁵⁶ EMD behandler sager vedrørende overtrædelser af EMRK, og modtager dels klager fra stater, der klager over andre medlemsstater og dels individuelle klager fra borgere, der klager over medlemsstater, når alle nationale retsmidler er udtømt.¹⁵⁷ Udover at alle retsmidler skal være udtømt stiller EMRK-artikel 33-35 en række processuelle klagebetingelser, som skal være opfyldt, før EMD må realitetsbehandle en sag. Er betingelserne ikke opfyldt, skal EMD afvise en sag.¹⁵⁸ EMD's domme er juridisk bindende for sagens parter, jf. EMRK-artikel 46.

Tillægsprotokol 12 til EMRK indeholder et generelt forbud mod diskrimination, herunder imod kønsdiskrimination. Modsat EMRK er tillægsprotokol 12 dog ikke ratificeret af alle medlemsstater af Europarådet.¹⁵⁹ Hensigten med protokollen er at overflødiggøre behovet for at oprette specialkonventioner, og således holde alle rettigheder samlet i én menneskerettighedskonvention.¹⁶⁰

EMRK regulerer ikke umiddelbart retten til nationalitet. Imidlertid EMD har i dens praksis peget på muligheden for, at vilkårlig fratagelse eller nægtelse af nationalitet eventuelt kan udgøre en krænkelse af retten til respekt for privatlivet i EMRK-artikel 8. Navnlige under hensyntagen til de internationale bestræbelser på at undgå statsløshed.¹⁶¹ Til eksempel kan nævnes dommen *Genovese mod Malta*, hvor sagsøgeren var nægtet maltesisk statsborgerskab, fordi han var født uden for ægteskab af en britisk mor og en maltesisk far. EMD fastslog, at afslaget udgjorde en diskrimination i strid med EMRK-artikel 14, jf. artikel 8, fordi retten til respekt for privatlivet var tilstrækkeligt bredt til at kunne rumme aspekter af den sociale identitet. Selvom afslaget om maltesisk statsborgerskab i den konkrete sag ikke krænkede privatlivet, havde afslaget en sådan betydning for sagsøgerens sociale identitet, at det faldt indenfor anvendelsesområdet af EMRK-artikel 8. EMD tog ikke stilling til, om der også var tale om diskrimination af retten til at tildele statsborgerskab på grund af kønnet af sagsøgerens maltesiske far.¹⁶²

Herudover har Europarådet vedtaget en række konventioner om statsborgerskab. Blandt de vigtigste konventioner kan nævnes Europæisk Dobbeltstatsborgerretskonvention og Statsborgerretskonvention. Sidste nævnte konvention bygger på det grundlæggende princip om, at enhver har ret til et statsborgerskab, og at statsløshed skal undgås.¹⁶³ I konventionens artikel 5, stk. 1, fastsættes, at de kontraherende staters nationalitetslovgivning om erhvervelse og fortabelse af statsborgerskab ikke må være kønsdiskriminerende. Konventionen forpligtiger også de kontraherende medlemsstater til at tildele statsborgerskab til børn, der er født på deres territorium (*jus soli*), hvis barnet ellers vil blive statsløst.¹⁶⁴ Denne bestemmelse er konsensus med 1961-konventionens regulering af begrænsning af statsløshed, jf. afsnit 5.2.

¹⁵⁵ Rytter, 2019, s. 451ff.

¹⁵⁶ Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 418f.

¹⁵⁷ Ibid, s. 217ff. Og EMRK-artikel 35, som oplister en række formelle klagebetingelser.

¹⁵⁸ Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019, s. 2017ff.

¹⁵⁹ Protokollen er ratificeret af 18 af Europarådets 47 medlemsstater, jf. ECHR: De ratificerende stater. Echr.dk. Set 14-03-2020. <http://echr.dk/konventionen-og-tillaegsprotokoller/de-ratificerende-stater/>

¹⁶⁰ Jacob Mchangama: Internationale menneskerettighedskonventioner og dansk ret. Retsudvalget, 1. udgave, 1. oplag, 2013, III. Sammenfatning, s. 24.

¹⁶¹ Institut for menneskerettigheder: Statsborgerskab status 2013, s. 10.

¹⁶² EMD: *Genovese v. Malta* (no. 53124/09).

¹⁶³ Institut for menneskerettigheder: Statsborgerskab status 2013, s. 10.

¹⁶⁴ Jf. Artikel 6, stk. 2, i europæisk statsborgerretskonvention.

3.2.2.2. Amerika

I artikel II i ADRDM bestemmes, at ”*All persons are equal before the law and have the rights and duties established in this Declaration, without distinction as to... sex*” (min understregning). Erklæringens første led fastslår et princip om ligestilling, mens andet led indeholder et forbud mod kønsdiskrimination. Eftersom det ikke var hensigten, at erklæringen skulle være juridisk bindende for medlemsstaterne, er forbuddet imod diskrimination siden kodificeret i ACHR.¹⁶⁵ ACHR indeholder dels et accessorisk forbud mod diskrimination på grund af bl.a. køn i artikel 1, stk. 1, der knytter sig til de øvrige rettigheder oplyst i konventionen og dels et forbud mod, at staternes nationale lovgivning indeholder kønsdiskriminerende bestemmelser i artikel 24.¹⁶⁶ IACHR har fastslået, at ACHR beskytter imod både direkte og indirekte kønsdiskrimination.¹⁶⁷ Tillige har IACHR udtalt, at positiv særbehandling ikke anses som diskrimination, hvis hensigten med forskelsbehandlingen er at forhindre diskriminerende situationer.¹⁶⁸ Til det fastslår IACHR, at forbuddene mod diskrimination skal fortolkes ud fra en asymmetrisk tilgang, hvorefter de enkelte medlemsstater skal identificere ”*groups in a situation of vulnerability*” og ”*groups in a situation of historical discrimination*” og tilsikre, at disse grupper kan opnå fuld nydelse af konventionens rettigheder.¹⁶⁹ IACHR har identificeret, at især kvinder og statsløse personer er grupper, der er udsat for diskriminerende behandling.¹⁷⁰ Denne asymmetriske tilgang følger folkeretten, jf. afsnit 3.1.3.

ACHR-artikel 20 bestemmer, at ethvert menneske har ret til nationalitet. Desuden forpligtes de kontraherende medlemsstater til at tildele statsborgerskab til personer, der er født på statens territorium, når personen ellers vil blive statsløs. ACHR rummer således dels en tilsikring af retten til nationalitet, og dels et beskyttelsesværn mod statsløshed ved at forpligte staterne efter princippet om jus soli, hvis personen ellers ville blive statsløs.

I henhold til ACHR-artikel 33 har både IACHR og IACtHR kompetence til at håndhæve konventionens indhold. Begge organer har kompetence til at fortolke og tage stilling til individuelle klagesager, men kun domstolens afgørelser er juridisk bindende for staterne.¹⁷¹ Alligevel er der argumenteret for, at henstillinger fra IACHR har en bindende karakter. Denne antagelse begrundes i princippet om ”*pacta sunt servanda*”, der er beskrevet i Wienerkonventionen-artikel 26.¹⁷² Herefter er staterne forpligtede til at overholde konventionens bestemmelser i god tro, som omtalt i afsnit 3.2.1. vedrørende FN’s menneskerettighedskomitéer.

3.2.2.3. Afrika

Banjul charteret-artikel 2 bestemmer, at enhver person har ret til at nyde de rettigheder og friheder, der er opregnet i charteret, uden at der skelnes mellem bl.a. køn. Charteret indeholder ligesom ovennævnte regionale menneskerettighedsinstrumenter et accessorisk forbud mod kønsdiskrimination. Derimod indeholder charteret ingen bestemmelse, der eksplicit sikrer retten til nationalitet. Dette er til trods for, at udkastet til charteret foreskrev, at ”*every person has the right to a nationality*”, og endda forpligtede medlemsstaterne til at tildele statsborgerskab efter princippet om jus soli, når en person ellers ville blive statsløs.¹⁷³ I dommen *Anudo Ochieng Anudo mod den Forenede Republik Tanzania* har AfCHPR afgjort sin første og eneste sag vedrørende retten til nationalitet. I dommen

¹⁶⁵ Jf. Artikel II i ADRDM og artikel 1(1) og 24 i ACHR samt artikel 3 i tillægsprotokollen til ACHR.

¹⁶⁶ IACHR: Compendium on equality and non-discrimination - Inter-American standards, 2019, pr. 3 og 33.

¹⁶⁷ Ibid, pr. 8.

¹⁶⁸ Ibid, pr. 8.

¹⁶⁹ Ibid, pr. 9.

¹⁷⁰ IACHR: Compendium on equality and non-discrimination - Inter-American standards, 2019, pr. 47.

¹⁷¹ Mercat-Bruns og Oppenheimer, 2018, s. 546f.

¹⁷² ESCR-Net’s Strategic Litigation Working Group: Implementation of decisions of the inter-american commission on human rights, 2018, s. 5f.

¹⁷³ ACHPR: The right to nationality in Africa, 2014, s. 5, note 31.

fik sagsøgeren frataget sit tanzaniske statsborgerskab under mistanke om, at sagsøgerens identitetsdokumenter var falske. Sagsøgeren blev herefter deporteret til Kenya, der tilbagedeporterede ham til Tanzania. AfCHPR fandt, at fratagelsen af sagsøgerens statsborgerskab udgjorde en krænkelse af retten til nationalitet efter UDHR-artikel 15.¹⁷⁴ Til det uddybede AfCHPR, at fratagelse af statsborgerskab altid skal være baseret på etableret lov, tjene et legitimt formål og foretages på en måde, der er proportional med dette formål, samt give den berørte person mulighed for proceduremæssige garantier.¹⁷⁵ Dommen understøtter således, at vilkårlig fratagelse af statsborgerskab er i strid med folkeretten, men bidrager ikke yderligere til fortolkning af, om charteret kan benyttes til beskyttelse af retten til nationalitet. Endvidere nævner dommen ikke Banjul charteret-artikel 5 vedrørende retten til værdighed, selvom ACHPR i sagen *Nubian Community i Kenya mod Republikken Kenya* fandt at anerkendelse af en persons juridiske status er nødvendigt for at kunne nyde andre grundlæggende menneskerettigheder. I forlængelse heraf konkluderede kommissionen, at et krav om statsborgerskab som en juridisk status er beskyttet i Banjul charteret-artikel 5.¹⁷⁶ I den konkrete sag blev nubier i Kenya nægtet kenyansk statsborgerskab på lige fod med øvrige grupper i Kenya på grund af etnicitet og religion, selvom nubierne havde boet i staten i mere end et århundrede.¹⁷⁷

AU's kvindeprotokol-artikel 2, stk. 1 til Banjul charteret indeholder et forbud mod kønsdiskrimination, der særligt beskytter kvinder. Forbuddet i protokollen har næsten samme ordlyd som forbuddet i CEDAW-artikel 2. Protokollen garanterer ikke en selvstændig ret for kvinder til at give deres nationalitet til deres børn, men foreskriver i stedet, at mænd og kvinder skal have lige rettigheder med hensyn til at videregive statsborgerskab til deres børn, jf. artikel 6, litra h.¹⁷⁸

Herudover har AU vedtaget et børnecharter, som regulerer et forbud mod diskrimination på grund af bl.a. køn.¹⁷⁹ Diskriminationsforbuddet minder om forbuddet i CRCs artikel 2, stk. 1. Hvad angår børns ret til nationalitet, indeholder børnecharterets artikel 6, stk. 3 en udtrykkelig ret for ethvert barn til at erhverve statsborgerskab. Endvidere pålægges de kontraherende medlemsstater at give statsborgerskab til børn, der er født på statens territorium (*jus soli*), når barnet ellers ville blive statsløst. Bestemmelsen er i konsensus med 1961-konventionens regulering af begrænsning af statsløshed, jf. afsnit 5.2.

3.2.2.4. Mellemøsten

ACM-artikel 3 indeholder et forbud mod diskrimination på grund af bl.a. køn, der knytter sig til de rettigheder og friheder, der er opregnet i charteret. Herudover indeholder artikel 3, stk. 3 en forpligtelse til at tilsikre, at mænd og kvinder er lige i værdighed, rettigheder og pligter.¹⁸⁰ I bestemmelsen angives, at ligestillingen mellem mænd og kvinder finder anvendelse inden for rammerne af den positive diskrimination, der er etableret til fordel for kvinder i islamisk sharia samt andre guddommelige love og international regulering. Til denne formulering har ICJ udtrykt sin betænkelighed, og hævdet at rammen udgør en negation af forbuddet imod kønsdiskrimination.¹⁸¹ Ligeledes har UNHCR argumenteret for at charteret, på trods af en kodificering af et princip om lighed mellem kønnene og et forbud mod kønsdiskrimination, ikke overholder internationale standarder i forhold til ligestilling mellem kønnene.¹⁸²

¹⁷⁴ AfCHPR: *Anudo Ochieng Anudo v. United Republic of Tanzania* (no. 012/2015), pr. 132.

¹⁷⁵ *Ibid.*, pr. 79.

¹⁷⁶ ACHPR: *Nubian Community i Kenya v. Republic of Kenya* (no. 317/2006), pr. 140 og 151.

¹⁷⁷ *Ibid.*, pr. 2-5.

¹⁷⁸ ACHPR *The right to nationality in Africa*, 2014, s. 7.

¹⁷⁹ Jf. artikel 3 i AU's børnecharter.

¹⁸⁰ Jf. artikel 3(3) i ACM.

¹⁸¹ ICJ: *The process of "modernizing" the Arab Charter on Human Rights*, 2003, pr. 9.

¹⁸² OHCHR: *Draft report on regional arrangements for the promotion and protection of human rights*, 2017, s. 5.

ACM inkluderer mange rettigheder, som ikke eksplicit er nævnt i andre regionale menneskerettighedsinstrumenter. En af de rettigheder som charteret udtrykkeligt beskriver, er retten til nationalitet. I artikel 29, stk. 1 bestemmes, at enhver har ret til at erhverve statsborgerskab. Herudover bestemmer artikel 29, stk. 2, at kvinder har ret til at give statsborgerskab til deres børn. ACM's særlige fokus på kvinders rettigheder kan være et udtryk for, at kvinder i de arabiske stater står over for uligheder, som kvinder i andre regioner i verden ikke oplever i samme omfang.¹⁸³ Navnlig traditioner, herunder religion og kultur, er en væsentlig faktor for diskrimination imod kvinder, selvom de arabiske stater gennem regionale- og internationale menneskerettighedsinstrumenter forpligtes til at bekæmpe og afskaffe diskrimination på grund af køn.¹⁸⁴ De fleste stater i Mellemøsten, der har ratificeret eller tiltrådt CEDAW, har imidlertid også taget forbehold eller fremsat erklæringer, der begrænser anvendelsen af konventionen.¹⁸⁵ Til eksempel kan nævnes Kuwait og Syrien, jf. afsnit 4.1. og 4.2.

Med fokus på ovenævnte kritikpunkter opfordrer LAS i en erklæring om "*Belonging and Legal Identity*" fra 2018 til, at de kontraherende staters nationalitetslovgivninger sikrer mænd og kvinder lige rettigheder til at give statsborgerskab til deres børn i overensstemmelse med international regulering. Ligeledes opfordrer LAS til at fremme ophævelse af forbehold til bestemmelser i CEDAW, der beskytter mænds og kvinders lige rettigheder med hensyn til at overdrage statsborgerskab til børn.¹⁸⁶

Det arabiske menneskerettighedssystem er ligeledes kritiseret for ikke at have etableret effektive håndhævelsesmekanismer. Det arabiske menneskerettighedssystem har etableret en menneskerettighedskommission, nemlig "*The Arab Human Rights Committee*", der har kompetence til at forelægge statsrapporter og fortolke det arabiske menneskerettighedscharter.¹⁸⁷ Herudover har LAS i 2014 vedtaget en statut for den Arabiske Menneskerettighedsdomstol, men idet kun Saudi-Arabien på nuværende tidspunkt har ratificeret statuten, er domstolen endnu ikke trådt i kraft.¹⁸⁸ Effektiv domstolsprøvelse skal sikre borgernes mulighed for at få prøvet deres sag, hvis de mener, at en eller flere af de rettigheder, der er opført i ACM krænkes. Effektiv domstolsprøvelse kan således være fundamental for borgernes mulighed for at nyde grundlæggende menneskerettigheder i praksis.

3.2.2.5. Asien-Stillehavet

Asien-Stillehavet har endnu ikke etableret et regionalt menneskerettighedssystem, der beskytter grundlæggende menneskerettigheder.¹⁸⁹ Derfor er retten til nationalitet uden forskelsbehandling på grund af køn heller ikke garanteret på regionalt plan. Dette er bekymringsvækkende set i forhold til det faktum, at Asien-Stillehavet rummer det største antal af personer, der er identificeret som værende statsløse af UNHCR.¹⁹⁰ Udfordringerne ved at etablere et regionalt menneskerettighedssystem i Asien-Stillehavet kan bl.a. begrundes i, at regionen indeholder et bredt spektrum af nationale regeringsformer.¹⁹¹ Desuden er der tradition for, at flere stater i regionen ser menneskerettighedsspørgsmål som et nationalt emne.¹⁹² På subregionalt niveau er gjort fremskridt med henblik på at beskytte menneskerettigheder, heriblandt navnlig den sydøstasiatiske organisation ASEAN, der enstemmigt

¹⁸³ Mohamed Y. Mattar: Article 43 of the Arab Charter on Human Rights, reconciling national, regional, and international standards. Harvardhrj.com. Set 17-03-2020. <https://harvardhrj.com/wp-content/uploads/sites/14/2013/05/V26-Mattar.pdf>

¹⁸⁴ Amnesty International: Reservations to the convention on the elimination of all forms of discrimination against women, weakening the protection of women from violence in the Middle East and North Africa region, 2004 s. 3ff. Amnesty.org. Set 03-03-2020. <https://www.amnesty.org/en/documents/IOR51/009/2004/en/>

¹⁸⁵ Ibid, s. 3ff.

¹⁸⁶ Jf. Artikel 9 og 10 I Arab Declaration on Belonging and Legal Identity, 2018.

¹⁸⁷ CIHRS: The League of Arab States – Human rights standards and mechanism, 2015, s. 40ff.

¹⁸⁸ ICJ: The Arab Court of Human Rights, a flawed statute for an ineffective court, 2015, s. 10.

¹⁸⁹ OHCHR: Draft report on regional arrangements for the promotion and protection of human rights, 2017, pr. 9.

¹⁹⁰ ISI: The world's stateless, global statelessness statistics, 2014, s. 78.

¹⁹¹ OHCHR: Draft report on regional arrangements for the promotion and protection of human rights, 2017, pr. 43.

¹⁹² Ibid, pr. 43.

vedtog en menneskerettighedserklæring i 2012.¹⁹³ Erklæringen er dog ikke bindende for de kontraherende medlemsstater.¹⁹⁴

3.2.3 Sammenholdt

Ud fra ovenstående fremstilling af henholdsvis internationale- og regionale menneskerettighedssystemer kan konstateres følgende. Den internationale regulering repræsenterer en universel anerkendelse af grundlæggende menneskerettigheder, og har været fundamental for adskillige andre internationale og regionale menneskerettighedsinstrumenter. En væsentlig forskel på internationale og regionale menneskerettighedssystemer findes i etableringen af håndhævelsesmekanismer. På regional basis er effektiv håndhævelse i høj grad sikret gennem etablering af menneskerettighedsdomstole, hvis afgørelser er juridisk bindende for de kontraherende medlemsstater. Internationale håndhævelsesmekanismer er derimod oftest etableret gennem komitéer uden retlig bindende status. Alligevel anses komitéernes henstillinger i praksis ofte for bindende.

På regional basis er det europæiske menneskerettighedssystem det mest effektive, og har i høj grad udgjort en inspirationskilde for de øvrige regionale menneskerettighedssystemer. I størst kontrast til det europæiske menneskerettighedssystem findes Asien-Stillehavet, som ikke har etableret et regionalt menneskerettighedssystem. Alle de analyserede regionale menneskerettighedssystemer nævner udtrykkeligt køn som en forbudt forskelsgrund. Herudover er det accessoriske element i de regionale bestemmelser om forbud mod diskrimination gentagende. Mens ACHR og ACM indeholder bestemmelser, der udtrykkeligt sikrer retten til nationalitet, indeholder hverken EMRK eller Banjul charteret bestemmelser, der beskytter retten til nationalitet. Imidlertid har EMD gennem sin praksis fastslået, at retten til nationalitet kan indfortolkes i EMRK-artikel 8. AfCHPR ikke har bidraget til en sådan fortolkning af Banjul charterets indhold. Det er dog vigtigt at påpege, at AfCHPR på nuværende tidspunkt alene har været forelagt en enkelt sag vedrørende spørgsmålet om retten til nationalitet.

3.3. Delkonklusion

Kønsdiskrimination skal forstås som enhver kønsbestemt sondring, udelukkelse eller indskrænkning, hvis virkning eller formål er at svække eller tilsidesætte princippet om, at ethvert menneske skal have anerkendt, kunne nyde eller udøve menneskerettigheder. Kønsdiskrimination kan komme til udtryk som både direkte eller indirekte forskelsbehandling. Ligeledes kan lige eller neutral behandling af personer eller grupper være diskriminerende, hvis positiv særbehandling er nødvendig for at udjævne en faktisk ulighed mellem bl.a. køn.

Herudover kan konkluderes, at retten til nationalitet uden forskelsbehandling på grund af køn er en fundamental menneskerettighed, der er opregnet i adskillige internationale og regionale menneskerettighedsinstrumenter, heriblandt UDHR, CCPR, CEDAW, CRC, ACHR, ACM og indfortolket i EMRK. Efter størstedelen af de analyserede menneskerettighedssystemer er de kontraherende stater forpligtiget til at anerkende ligestilling mellem kønnene med hensyn til overdragelse af statsborgerskab til børn. Endvidere forpligtes de kontraherende medlemsstater i visse tilfælde til at give statsborgerskab til børn, der er født på statens territorium, hvis personen ellers ville blive statsløs. Sidst nævnte er et effektivt redskab i relation til begrænsning af statsløshed blandt børn.

¹⁹³ Ibid, pr. 9.

¹⁹⁴ ISI: Joint submission to the Human Rights Council at the 31st session of the universal periodic review, Malaysia, 2018, pr. 16.

4. Kønsdiskrimination i nationalitetslovgivning

4.1. Kuwait

Den kuwaitiske nationalitetslov bestemmer, at børn født af kuwaitiske fædre automatisk erhverver kuwaitisk statsborgerskab.¹⁹⁵ Bestemmelsen er en åbenlys kønsdiskrimination med hensyn til kvinders ret til at videregive deres statsborgerskab til børn på lige fod med kuwaitiske mænd. Undtaget er imidlertid kuwaitiske kvinders ret til at videregive deres statsborgerskab til børn, hvis en kvinde har fået et barn med en ukendt far, eller hvis afstamning til faren ikke er juridisk bevist.¹⁹⁶ Ligeledes er kuwaitiske kvinders ret til at videregive deres statsborgerskab til børn i tilfælde af skilsmisse eller farens død undtaget fra ovennævnte strenge kønsdiskriminerende anvendelse af jus sanguinis-princippet.¹⁹⁷ Tildeling af statsborgerskab med hjemmel i undtagelserne sker dog ikke automatisk. Hertil kræver indgivelse af ansøgning om naturalisation. Disse naturalisationsansøgninger afgøres på baggrund af den kuwaitiske indenrigsministers skønsmæssige henstilling, og er en ekstraordinær foranstaltning, der sjældent effektiviseres i praksis.¹⁹⁸ Eksempelvis kan nævnes sagen om F.H., der var født i Kuwait af en kuwaitisk mor og en beduner far. Selvom forældrene blev skilt i 1958, fik F.H. ikke kuwaitisk statsborgerskab, som F.H. ellers var berettiget til efter artikel 5, stk. 1, nr. 2 i Kuwaits nationalitetslov.¹⁹⁹ Opsummerende nægter den kuwaitiske nationalitetslov, at kvinder videregiver deres statsborgerskab til børn med meget begrænsede undtagelser, og udgør således en stor risiko for statsløshed blandt børn.

Kuwait har hverken ratificeret 1954-konventionen eller 1961-konventionen. Derimod er Kuwait forpligtet til at beskytte retten til nationalitet uden forskelsbehandling via CCPR-artikel 24, stk. 3.²⁰⁰ Kuwait har også ratificeret CRC, men har hertil begrænset retten til at erhverve nationalitet i CRC-artikel 7 til hittebørn, der ellers vil blive statsløse.²⁰¹ Desuden har Kuwait ratificeret CEDAW med forbehold for artikel 9, stk. 2, som netop fastsætter kvinders ret til at videregive statsborgerskab til børn på lige fod med mænd.²⁰² Den kuwaitiske regering begrundet forbeholdene med, at konventionerne ikke må være uforenelig med henholdsvis islamisk sharia og national lovgivning.²⁰³ Denne anskuelse er ikke i konvergens med det folkeretlige princip om, at national lovgivning ikke kan påberåbes som begrundelse for ikke at opfylde en traktatforpligtelse.²⁰⁴

På regionalt plan er Kuwait en del af LAS, hvorfor Kuwait er bundet af ACM.²⁰⁵ Til trods for at artikel 29, stk. 2 eksplicit beskytter kvinders ret til at videregive statsborgerskab til børn, har kuwaitiske kvinder dog ikke mulighed for at påberåbe denne ret for en regional menneskerettighedsdomstol, da denne endnu ikke er trådt i kraft, jf. afsnit 3.2.2.4.

¹⁹⁵ Jf. artikel 2, i Kuwait Nationality Law, 1959 (vedlagt i bilag 3)

¹⁹⁶ Jf. artikel 3, stk. 2, ibid.

¹⁹⁷ Jf. artikel 5, stk. 1, nr. 2, ibid.

¹⁹⁸ UNHCR: Background note om gender equality, nationality laws and statelessness, 2019, s. 7.

¹⁹⁹ Human Rights Watch: The Bedoons of Kuwait "citizens without citizenship", 1995. Refworld.org. Set 10-04-2020. https://www.refworld.org/docid/3ae6a7dc0.html#_ftn24

²⁰⁰ Kuwait har ratificeret CCPR uden forbehold, jf. FN: Status of treaties, 4. International covenant on civil and political rights. Treaties.un.org. Set 02-04-2020.

https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&clang=en#29

²⁰¹ FN: Status of treaties, 11. Convention on the rights of the child. Treaties.un.org. Set 02-04-20

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4&clang=en#42

²⁰² FN: Status of treaties, 8. Convention on the elimination of all forms of discrimination against women. Treaties.un.org. Set 02-04-20.

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&clang=en#32

²⁰³ FN: Status of Treaties, 11. Convention on the rights of the child, og FN: Status of treaties, 8. Convention on the elimination of all forms of discrimination against women. Treaties.un.org. Set 02-04-20

²⁰⁴ Jf. artikel 27, 1. pkt., i Wienerkonventionen om traktatretten.

²⁰⁵ LAS: Member states. Leagueofarabstates.net. Set 24-04-2020.

<http://www.leagueofarabstates.net/ar/aboutlas/Pages/CountryData.aspx>

4.2. Syrien

I henhold til artikel 3, litra a i den syriske nationalitetslov opnår børn født i eller uden for Syrien af en syrisk far automatisk statsborgerskab. Bestemmelsen nævner kun syriske fædre, og udgør derfor en diskrimination af kvinders ret til at videregive deres statsborgerskab til børn på lige fod med syriske mænd. Dette er til trods for, at den syriske forfatning bestemmer, at borgere skal have lige rettigheder og pligter uden forskelsbehandling på grund af bl.a. køn.²⁰⁶ Den syriske nationalitetslov indeholder to undtagelser til artikel 3, litra a. Undtaget er syriske kvinders ret til at videregive statsborgerskab, hvis barnet er født i Syrien og afstamning til faren ikke er juridisk bevist.²⁰⁷ Endvidere sikrer loven statsborgerskab til børn, der er født i Syrien og ikke er berettiget til et andet statsborgerskab.²⁰⁸ Således rummer den syriske nationalitetslov visse beskyttelsesforanstaltninger imod statsløshed. Foranstaltningerne er dog sjældent anvendt i praksis, hvorfor bestemmelserne ikke udgør en egentlig beskyttelse imod statsløshed.²⁰⁹ Desuden afhjælper foranstaltningerne ikke lovens kønsdiskrimination med hensyn til kvinders ret til at videregive statsborgerskab til børn på lige fod med mænd. Til illustration af god praksis vedrørende fjernelse af kønsulighed i bestemmelser om tildeling af statsborgerskab til børn, kan nævnes Marokko. I 2007 vedtog Marokko en ny nationalitetslov, hvorefter kvinder fik samme rettigheder som mænd med hensyn til retten til at videregive statsborgerskab til børn.²¹⁰ Denne lovændring viser, at lighed mellem mænd og kvinder kan opnås ved forholdsvise enkle ændringer i bestemmelsernes ordlyd. Eksempelvis ved tilføjelse af "*eller en marokkansk mor*".²¹¹

Syrien har hverken ratificeret 1954-konventionen eller 1961-konventionen.²¹² Imidlertid har Syrien ratificeret CCPR uden forbehold.²¹³ Syrien således forpligtiget til at beskytte børns ret til nationalitet uden forskelsbehandling efter konventionens artikel 24, stk. 3. Syrien har også ratificeret CEDAW. Hertil har Syrien dog taget forbehold til CEDAW-artikel 9, stk. 2.²¹⁴ Forbeholdet indebærer, at Syrien kan forskelsbehandle kvinders ret til at videregive statsborgerskab til børn, uden at dette er i strid med CEDAW, hvilket netop er tilfældet i den syriske nationalitetslov artikel 3, litra a. Retskraften af Syriens forbehold er dog diskutabel, fordi afskaffelse af al diskrimination imod kvinder er formålet med CEDAW. Forbehold der er uforenelige med konventionens hensigt og formål, ikke er tilladte, jf. CEDAW-artikel 28, stk. 2 og Wienerkonventionens artikel 19, litra c. Ved ratifikation af CRC har Syrien taget et generelt forbehold om bestemmelser, der ikke er i overensstemmelse med den syriske lovgivning og den islamiske sharia.²¹⁵ Dette forbehold er ligeledes diskutabel, fordi national lovgivning ikke kan påberåbes som begrundelse for ikke at opfylde en traktatforpligtelse, jf. afsnit 4.1. På regionalt plan blev Syrien i november 2011 suspenderet fra LAS, hvorfor Syrien ikke er bundet af ACM.²¹⁶

²⁰⁶ Jf. artikel 33, stk. 3, i Syrian Arab Republic: Constitution, 2012.

²⁰⁷ Jf. artikel 3, litra b, i Legislative Decree 275, Syrian Nationality Law, 1969.

²⁰⁸ Jf. artikel 3, stk. d, ibid.

²⁰⁹ UNCHR: Submission on Syrian Arab Republic, UPR 26th Session, 2016, s. 5, og ISI: Submission to the Human Rights Council at the 26th Session of the Universal Periodic Review, Syrian Arab Republic, 2016, pr. 17. Institutesi.org. Set 02-04-2020.

<https://files.institutesi.org/SyriaUPR2016.pdf>

²¹⁰ UNHCR: Preventing and reducing statelessness – Good practices in promoting and adopting gender equality in nationality laws, 2014, s. 3-4.

²¹¹ Jf. artikel 6, i Marokkos nationalitetslov af 2011, sammenhold med artikel 6, i Marokkos nationalitetslov af 1958.

²¹² UNHCR: Submission on Syrian Arab Republic, UPR 26th Session, 2016, afsnit 1, s. 1.

²¹³ FN: Status of treaties, 4. International covenant on civil and political rights. Treaties.un.org. Set 07-04-2020.

²¹⁴ FN: Status of treaties, 8. Convention on the elimination of all forms of discrimination against women. Treaties.un.org. Set 07-04-20

²¹⁵ FN: Status of treaties, 11. Convention on the rights of the child. Treaties.un.org. Set 07-04-20.

²¹⁶ The Guardian: Syria suspended from Arab League. Theguardian.com. Set 29-04-2020.

<https://www.theguardian.com/world/2011/nov/12/syria-suspended-arab-league>

4.3. Malaysia

Erhvervelse af malaysisk statsborgerskab er reguleret i den malaysiske forfatning. I henhold til denne erhverver børn automatisk statsborgerskab, hvis de er født på statens territorium og blot én af barnets forældre ved fødslen er malaysisk statsborger eller har permanent bopæl i Malaysia.²¹⁷ Tildeling af statsborgerskab til børn, der er født på malaysisk territorium, er med andre ord betinget af forældrenes afstamning, og er således ikke-diskriminerende på grund af køn. For så vidt angår børn, der er født uden for Malaysia, er statsborgerskab derimod betinget af, at faren er malaysisk statsborger.²¹⁸ Dette er en klar diskrimination af malaysiske kvinders ret til at videregive deres statsborgerskab til børn, der er født uden for Malaysia. Endvidere indebærer bestemmelsen en risiko for, at børn, der er født uden for Malaysia af en malaysisk mor og en ikke-malaysisk far, bliver statsløse fra fødslen. Er faren ikke i stand til eller ikke villig til at videregive sit statsborgerskab, risikerer barnet at blive statsløs. Til eksempel kan nævnes sagen om Jin, der er født i Brunei Darussalam af en malaysisk mor og en statsløs far.²¹⁹ Eftersom Jin var født uden for Malaysia af en ikke-malaysisk far, blev Jin ikke malaysisk statsborger. I henhold til Brunei-nationalitetslov er statsborgerskab betinget af, at faren på fødselstidspunktet var Brunei-statsborger.²²⁰ Jin blev således statsløs fra fødslen som følge af Malaysias og Brunei Darussalams kønsdiskriminerende bestemmelser om tildeling af statsborgerskab og manglende beskyttelsesforanstaltninger imod statsløshed.

Modsat indeholder den malaysiske forfatning også bestemmelser, der kønsdiskriminerer mænds ret til at videregive statsborgerskab til børn på lige fod med kvinder under samme omstændigheder, når et barn er født uden for ægteskab. Det fremgår af ordlyden: "...a person who is illegitimate to be construed as references to his mother".²²¹ Til illustration kan nævnes en sag vedrørende en pige, der var født uden for ægteskab i Malaysia i november 2006 af en malaysisk far og en filippinsk mor. Pigen blev i forbindelse med sin fødsel nægtet malaysisk statsborgerskab, fordi hendes forældres ægteskab ikke var registreret. I 2008 registrerede pigens forældre deres ægteskab, hvorfor den malaysiske High Court i 2019 fastlog, at pigen var berettiget til malaysisk statsborgerskab.²²²

Malaysia har ratificeret tre grundlæggende menneskerettighedsinstrumenter, heriblandt CEDAW og CRC.²²³ Malaysia har ikke tiltrådt CCPR, 1954-konventionen eller 1961-konventionen. Ved tiltrædelse af henholdsvis CEDAW og CRC har Malaysia taget et generelt forbehold, der indebærer, at bestemmelserne i konventionerne kun finder anvendelse, hvis disse ikke er i strid med den islamiske sharia, den malaysiske forfatning og andre nationale love.²²⁴ Endvidere har Malaysia taget konkret forbehold i forhold til CEDAW-artikel 9, stk. 2, og CRC-artikel 2 og 7. Dette indebærer, at Malaysia ikke anser sig bundet til at anerkende børns ret til nationalitet uden forskelsbehandling eller anerkende kvinders ret til at videregive deres statsborgerskab til børn uden forskelsbehandling på grund af køn. Hvorvidt disse forbehold er uforenelige med konventionernes hensigt og formål er omdiskuteret, idet afskaffelse af al kønsdiskrimination imod kvinder og opfyldelse af princippet om barnets bedste interesse vurderes til at være blandt de primære formål med CEDAW og CRC.²²⁵ Herforuden er det,

²¹⁷ Jf. artikel 14, stk. 1 og 2 samt Second Schedule part I og II i, i Malaysia Federal Constitution 1957.

²¹⁸ Jf. Second Schedule part I, section 1, litra b og c, og part II, section 1, litra b og c, i Malaysia Federal Constitution 1957.

²¹⁹ UNHCR: Gender discrimination and childhood statelessness, 2019, s. 10.

²²⁰ Jf. Section 4, stk. 1, litra d, i Brunei Nationality Act, 1961.

²²¹ Jf. Second Schedule part III, section 17, i Malaysia Federal Constitution 1957.

²²² Ida Lim: Court declares perak-born stateless child a citizen, orders NRD to issue IC, 02-05-2019. Malaymail.com.

Set 12-04-20. <https://www.malaymail.com/news/malaysia/court-declares-perak-born-stateless-child-a-citizen>

²²³ FN: Status of treaties, 8. Convention on the elimination of all forms of discrimination against women. Treaties.un.org, og FN: Status of treaties, 11. Convention on the rights of the child. Treaties.un.org. Set 10-04-20.

²²⁴ FN: Status of treaties, 8. Convention on the elimination of all forms of discrimination against women. Treaties.un.org, og FN: Status of treaties, 11. Convention on the rights of the child. Treaties.un.org. Set 10-04-20.

²²⁵ Jf. afsnit 4.1. og 4.2. sammenholdt med afsnit 3.2.1.

som beskrevet ovenfor, i strid med folkeretten at påberåbe national lovgivning som begrundelse for ikke at opfylde traktatforpligtelser.

Som tidligere beskrevet findes der ikke et regionalt menneskerettighedssystem i Asien-Stillehavet. Malaysia er kontraherende part af ASEAN.²²⁶ Denne subregionale menneskerettighedserklæring er dog ikke bindende for Malaysia.²²⁷

4.4. Delkonklusion

Opsummerende kan udledes, at børn født i eller uden for Kuwait eller Syrien automatisk erhverver statsborgerskab, hvis barnets far på fødselstidspunktet er statsboger i Kuwait eller Syrien. Det samme gælder for børn, der er født uden for Malaysias territorium, hvis barnets far på fødselstidspunktet er malaysisk statsborger. Børn født uden for ægteskab erhverver automatisk malaysisk statsborgerskab, såfremt barnets mor på fødselstidspunktet er malaysisk statsborger. Heraf kan konkluderes, at såvel Kuwaits som Syriens og Malaysias regler om automatisk tildeling af statsborgerskab til børn er baseret på princippet om jus sanguinis. Ligeledes kan konkluderes, at staternes respektive nationalitetslovgivning indeholder bestemmelser, der kønsdiskriminerer retten til at videregive statsborgerskab til børn. Det er primært kvinders ret, der diskrimineres. I den forbindelse bør henvises til afsnit 3.2.2.4., hvor det er fremhævet, at særligt traditioner, herunder religion og kultur, ofte er en væsentlig faktor for diskrimination imod kvinder. Herudover indeholder staternes nationalitetslovgivning på forskelligvis begrænsede eller nogle beskyttelsesforanstaltninger imod statsløshed. Ensartet for foranstaltningerne er dog, at disse sjældent anvendt i praksis, og ikke afhjælper lovgivningens kønsdiskriminerende beskaffenhed. En fuldstændig afskaffelse af kønsdiskrimination vil tværtimod kræve, at staterne ændrer reglerne, så de tillader at videregive statsborgerskab til børn uanset køn. Ud fra eksemplet om Marokkos gode praksis kan udledes, at ligestilling blandt kønnene ofte vil kræve forholdsvis enkle ændringer af bestemmelsernes ordlyd.

Til sidst bør fremhæves, at både Kuwait og Malaysia ved tiltrædelse af CRC og CEDAW har taget et generelt forbehold om, at konventionerne kun finder anvendelse, hvis disse ikke er i modstrid med den islamiske sharia. Et tilsvarende generelt forbehold i forhold til islamisk sharia har Syrien taget ved tiltrædelse af CRR. Heraf kan udledes, at respektive Kuwait, Syrien og Malaysia, i hvert fald i denne kontekst, tildeler islamisk ret en særstatus, der har forrang for international ret.

5. Statsløshed blandt børn

5.1. Kønsdiskrimination og statsløshed blandt børn

Jævnfør afsnit 4 er bestemmelser om automatisk tildeling af statsborgerskab fra fødslen i Kuwaits, Syriens og Malaysias nationalitetslovgivning baseret på en streng anvendelse af princippet om jus sanguinis. Afskæres én af barnets forældres ret til at videregive sit statsborgerskab på grund af kønsdiskrimination, vil barnets status alt andet lige afhænge af den anden forælders mulighed for at videregive sit statsborgerskab. Er den anden forælder ikke villig eller ikke i stand til at videregive sit statsborgerskab, risikerer barnet at blive statsløs. Med andre ord vil barnet opfylde kriterierne for de jure-statsløshed, fordi ingen stat i medfør af dennes lovgivning vil anse barnet som dens statsborger. I det følgende undersøges hvilke omstændigheder, der kan medvirke til, at en forælder er uvillig (afsnit 5.1.1.) eller ikke i stand til (afsnit 5.1.2.) at videregive sit statsborgerskab. I afsnittene benævnes den forælder, der ikke kan videregive sit statsborgerskab på grund af kønsdiskrimination som ”F1”, mens den anden forælder benævnes ”F2”.

²²⁶ ASEAN: Member states. Asean.org. Set 24-04-2020. <https://asean.org/asean/asean-member-states/>

²²⁷ ISI: Joint submission to the Human Rights Council at the 31st session of the universal periodic review, Malaysia, 2018, pr. 16.

5.1.1. Uvillig til at videregive statsborgerskab

I stater hvor F1's ret til at videregive sit statsborgerskab afskæres på grund af kønsdiskrimination, risikerer børn at blive statsløse fra fødslen, såfremt F2 er uvillig til at videregive sit statsborgerskab til barnet.²²⁸ Der kan være mange årsager til, at F2 er uvillig til at tage de nødvendige administrative skridt med henblik på, at kunne videregive sit statsborgerskab. I ovenfor nævnte dom *Genovese mod Malta* blev en ansøger nægtet maltesisk statsborgerskab efter den maltesiske nationalitetslovgivning, fordi denne der var født uden for ægteskab i Skotland af en britisk mor og maltesisk far. EMD fastlog, at nægtelse af maltesisk statsborgerskab ikke var en afkrænkelse af retten til respekt for familielivet i EMRK-artikel 8, fordi der ikke var etableret et familieforhold til faren. I den forbindelse lagde EMD vægt på, at faren havde nægtet at opretholde et forhold til ansøgeren samt nægtet at anerkende faderskab på ansøgerens fødselsattest.²²⁹ Imidlertid fastlog EMD, at afslaget på maltesisk statsborgerskab var en diskrimination i forhold til retten til respekt for privatlivet, jf. EMRK-artikel 14, jf. artikel 8, fordi ansøgeren blev behandlet ringere end børn, der var født i ægteskab.²³⁰ Dommen illustrerer, at EMD lagde vægt på, at faren ikke var villig til at tage de nødvendige administrative skridt i forhold til afgørelse af, om der var tale om en afkrænkelse af retten til respekt for familielivet.

5.1.2. Ikke i stand til at videregive statsborgerskab

I stater, hvor F1's ret til at videregive sit statsborgerskab afskæres på grund af kønsdiskrimination, risikerer børn at blive statsløse fra fødslen, såfremt F2 ikke er i stand til at videregive sit statsborgerskab. F2's manglende evne til at kunne videregive sit statsborgerskab, kan forhindres af en række grunde såsom: F2 er statsløs, F2 er ukendt, F2 er afdød, F2 er udenlandsk eller afstamning til F2 er ikke juridisk bevist.²³¹ Navnlige statsløshed kan medføre, at F2 ikke er i besiddelse af de identitetspapirer, som er påkrævet for at sikre statsborgerskab til børn, der ellers ville blive statsløse.²³² Hvorvidt F2 er i stand til at videregive sit statsborgerskab afhænger ofte af lovgivningen i den stat, hvor F2 er statsborger eller har opholdstilladelse.

Herudover kan statsløshed blandt børn også opstå, hvis forældrene ikke er gift på fødselstidspunktet. Jævnfør afsnit 4.3. kønsdiskrimineres mænds ret til at videregive deres statsborgerskab til børn, der er født uden for ægteskab i Malaysia. Det vil sige, at et barn der er født uden for ægteskab af en malaysisk far og en ikke-malaysisk mor, risikerer at blive statsløs, hvis moren ikke er i stand til at videregive sit statsborgerskab.²³³ Morens manglende evne til at kunne videregive sit statsborgerskab kan ligesom ovenstående forhindres af en række omstændigheder, såsom: moren er statsløs eller lovgivningen i den stat, hvor moren er statsborger, ikke tillader kvinder at videregive deres statsborgerskab til børn. Det vil f.eks. være tilfældet, hvis barnet er født uden for ægteskab af en far med malaysisk statsborgerskab og en mor med syrisk statsborgerskab, idet børn født uden for Syrien kun kan erhverve statsborgerskab gennem faderskab.²³⁴

Problematikken om hvorvidt F2 er i stand til at tage de nødvendige administrative skridt for at videregive sit statsborgerskab, kan forværres af andre faktorer som administrative fejl og konflikter. Sådanne faktorer kan hindre muligheden for at bevise bl.a. afstamning, opholdstilladelse og ægteskab.²³⁵ Til illustration kan nævnes Syrien, hvor konflikten har medført betydelige udfordringer i

²²⁸ UNHCR: Gender discrimination and childhood statelessness, 2019, s. 8.

²²⁹ EMD: *Genovese v. Malta* (no. 53124/09), pr. 33.

²³⁰ *Ibid.*, pr. 45 og afsnit 3.2.2.1.

²³¹ UNHCR: Gender discrimination and childhood statelessness, 2019, s. 8.

²³² *Ibid.*, s. 8.

²³³ Jf. ovenfor og Second Schedule part III, section 17, i Malaysia Federal Constitution 1957.

²³⁴ Jf. artikel 3, litra a, i Legislative Decree 275, Syrian Nationality Law, 1969

²³⁵ David S. Weissbrodt, 2008, kapital 4, s. 90.

relation til adgangen til registrering og dokumentation, der har resulteret i mangel på bevis for identitet og nationalitet.²³⁶ Dette har skabt og skaber stadig en betydelig risiko for statsløshed for syriske børn. Denne risiko er særlig stor for syriske børn, der er født uden for staten og eventuelt tvangsskilt fra deres fædre, idet børn født uden for Syrien kun kan erhverve statsborgerskab gennem faderskab.²³⁷

Under visse omstændigheder kan statsløshed blandt børn tilmed opstå som følge af kønsdiskrimination, selvom begge barnets forældre har statsborgerskab og er gifte.²³⁸ Til eksempel kan nævnes en situation, hvor en mandlig amerikansk statsborger og en kvindelig kuwaitisk statsborger, der er gift og bor i Kuwait, får en fælles søn. Mens den amerikanske nationalitetslovgivning tillader faren at videregive sit statsborgerskab til børn født uden for amerikansk territorium,²³⁹ kan moren ikke selvstændigt give sit kuwaitiske statsborgerskab til sønnen.²⁴⁰ Sønnen bliver således kun amerikansk statsborger, selvom han hele sit liv bor i Kuwait. Gifter sønnen sig med en kvindelig kuwaitisk statsborger, og får et barn, vil dette barn blive statsløs. Barnet kan ikke opnå kuwaitisk statsborgerskab, fordi kvinder ikke selvstændigt kan give statsborgerskab til deres børn, som netop beskrevet. Barnet kan heller ikke opnå amerikansk statsborgerskab, fordi USA ikke tillader videregivelse af statsborgerskab til børn af forældre med amerikansk statsborgerskab, som aldrig har boet inden for statens territorium.²⁴¹ Der er i det konkrete tilfælde tale om konflikt imellem nationale love i kombination med, at det ene land håndhæver kønsdiskriminerende bestemmelser vedrørende tildeling af statsborgerskab.

5.2. Begrænsning af statsløshed blandt børn

1961-konventionen fastlægger en række standarder for at forhindre statsløshed ved fødslen og senere i livet, og er derfor et betydeligt menneskerettighedsinstrument i forhold til børns udnyttelse af retten til at erhverve statsborgerskab. Konventionen pålægger de kontraherende stater at tildele statsborgerskab til børn, der har en relevant forbindelse til staten gennem henholdsvis jus soli og jus sanguinis, hvis barnet ellers ville blive statsløs.

I 1961-konventionens artikel 1, stk. 1, litra a og b, pålægges de kontraherende stater at tildele statsborgerskab til børn, der er født på statens territorium, og som ellers ville blive statsløse. Bestemmelsen indeholder således en forpligtelse til at tildele statsborgerskab efter princippet om jus soli. Denne forpligtelse kan enten opfyldes ved fødsel eller på et senere tidspunkt efter ansøgning, dog ikke senere end 10 år efter fødsel.²⁴² I sidstnævnte tilfælde oplister konventionens artikel 1, stk. 2, litra a-d, en række udtømmende betingelser, som staterne må opstille for tildeling af statsborgerskab. Det betyder, at en afgørelse af om et barn, der er født på statens territorium, og som ellers ville blive statsløst, aldrig kan ske på baggrund af en skønsmæssig naturalisationsprocedure.²⁴³ Ifølge princippet om barnets bedste interesse opfordres stater dog til, at ethvert barn erhverver statsborgerskab ved fødsel eller så hurtigt så muligt efter fødslen.²⁴⁴ Et eksempel på god praksis kan findes i Bulgariens statsborgerskabslovgivning, som foreskriver, at en bulgarsk statsborger ”*is every person born on the territory of the Republic of Bulgaria if he does not acquire another citizenship by origin*”.²⁴⁵

²³⁶ ISI: Submission to the Human Rights Council at the 26th session of the universal periodic review, Syrian Arab Republic, 2016, pr. 2.

²³⁷ Jf. artikel 3, litra a, i Legislative Decree 275, Syrian Nationality Law, 1969

²³⁸ David S. Weissbrodt, 2008, kapital 4, s. 88.

²³⁹ Jf. U.S. immigration and nationality act, 1965, titel III, § 1401, litra d.

²⁴⁰ Jf. Kuwait nationality law, 1959, artikel 2.

²⁴¹ Jf. U.S. immigration and nationality act, 1965, titel III, § 1401, litra d.

²⁴² 1961-konventionens artikel 1, stk. 2, litra b, og UNHCR: Good Practices Papers, action 2. Ensuring that no child is born stateless, 2017, s. 2.

²⁴³ UNCHR: Guidelines on statelessness no. 4, 2012, pr. 37.

²⁴⁴ Ibid, pr. 11.

²⁴⁵ Jf. Law for the Bulgarian Citizenship, 19. February 2013, artikel 10.

I 1961-konventionens artikel 1, stk. 3, pålægges de kontraherende stater at tildele statsborgerskab til børn, der ellers ville være statsløse og er født på statens territorium af kvinder, der er statsborgere i den pågældende stat. Bestemmelsen udgør en asymmetrisk beskyttelsesforanstaltning imod kønsdiskrimination med hensyn til retten til at videregive statsborgerskab til børn, fordi bestemmelsen alene nævner kvinders ret hertil. Princippet om ligestilling mellem kønnene, der senere er kodificeret i bl.a. CCPR og CEDAW samt andre menneskerettighedsinstrumenter, skal dog altid tages i betragtning ved fortolkning af 1961-konventionen.²⁴⁶ Konventionen rummer således også en pligt til at tildele statsborgerskab børn, der er født på en stats territorium af mænd, der er statsborgere, og som ellers ville blive statsløse.²⁴⁷ Dette er særligt relevant i tilfælde, hvor stater ikke tillader mænd at videregive deres statsborgerskab til børn, der er født uden for ægteskab.

Mens det primære ansvar for begrænsning af statsløshed i de ovenfor berørte bestemmelser placeres efter princippet om jus soli, binder konventionen også de kontraherende stater efter princippet om jus sanguinis. Konventionen bestemmer at børn, der er født uden for en stats territorium, såfremt en af forældrene på tidspunktet for fødslen var statsborger i en kontraherende stat, skal erhverve statsborgerskab i denne stat, hvis han eller hun ellers ville blive statsløs.²⁴⁸

Jævnfør ovenstående er forpligtelsen til at tildele statsborgerskab bestående, når et barn ellers vil blive statsløs. Ved afgørelse af hvornår et barn ellers ville blive statsløs, skal det undersøges, om et barn har erhvervet statsborgerskab i en anden stat, hvor denne har en relevant forbindelse til via jus soli eller jus sanguinis, jf. afsnit 2.2.1.1.²⁴⁹

Forpligtelser til at forhindre og mindske statsløshed blandt børn er også kodificeret i henholdsvis CCPR-artikel 24, stk. 3, og CRC-artikel 7, som begge anerkender ethvert barns ret til at erhverve statsborgerskab.²⁵⁰ CCPR pålægger de kontraherende stater en pligt til at træffe passende foranstaltninger for at sikre, at ingen børn bliver statsløse.²⁵¹ Der er med andre ord ikke nødvendigvis tale om en egentlig pligt til at tildele statsborgerskab til børn, der fødes på statens territorium, og som ellers vil blive statsløst.²⁵² CRC-artikel 7 skal derimod fortolkes i overensstemmelse med princippet om barnets bedste interesse. En sådan fortolkning må indebære, at konventionen forpligter til kontraherende stater til at tildele statsborgerskab til børn, der er født på statens territorium, og som ellers ville blive statsløse.²⁵³

5.3. Delkonklusion

Opsummerende kan udledes, at kønsdiskrimination i staters nationalitetslovgivning med hensyn til retten til at videregive statsborgerskab kan bidrage til statsløshed blandt børn, men også bidrage til at bevare statsløshed fra generation til generation. Kønsdiskriminerende bestemmelser vil alt andet lige afskære én af forældrenes ret til at videregive sit statsborgerskab. Et barn risikerer således at blive statsløs, hvis den anden forældre ikke i stand til eller uvillig til at videregive sit statsborgerskab. En forælder kan være forhindret i at videregive sit statsborgerskab, fordi denne selv er statsløs, udenlandsk, ukendt, afdød eller afstamning til forælderen ikke er juridisk bevist. Hvorvidt en forælder er ude af stand til at videregive sit statsborgerskab vil afhænge af nationalitetslovgivningen i den stat,

²⁴⁶ UNCHR: Guidelines on statelessness no. 4, 2012, pr. 13-15.

²⁴⁷ Ibid, pr. 15.

²⁴⁸ Jf. artikel 1, stk. 4, og artikel 4, i 1961-konventionen.

²⁴⁹ UNCHR: Guidelines on statelessness no. 4, 2012, pr. 18.

²⁵⁰ CCPR-artikel 24, stk. 3, og CRC-artikel 7, stk. 1, er nærmere beskrevet i afsnit 3.2.1.

²⁵¹ Open Society Justice Initiative: Children's right to a nationality, 2011, s. 1.

²⁵² CCPR-komité: CCPR General Comment No. 17: Article 24 (Rights of the child), 1989, pr. 8.

²⁵³ Jf. afsnit 3.2.1.

hvor forælderen er statsborger eller har permanent bopæl. Herudover kan andre faktorer såsom administrative fejl og konflikter besværliggøre en forælders mulighed for at bevise bl.a. afstamning, opholdstilladelse, ægteskab eller andre omstændigheder, der er påkrævet.

I 1961-konventionen er princippet om jus soli anvendt som et effektivt redskab til at forhindre statsløshed blandt børn, som ellers ikke ville erhverve statsborgerskab. Hvorvidt et barn ellers vil blive statsløs, bestemmes ud fra, om et barn erhverver statsborgerskab fra en eller flere af de stater, hvor barnet har en relevant forbindelse til. Et barns relevante forbindelse kan bestå i afstamning eller fødslen på en stats territorium. En forpligtelse til at tildele statsborgerskab til børn, der er født på statens territorium og som ellers ville blive statsløs begrænser statsløshed, men fjerner ikke kønsdiskriminationen i staternes nationalitetslovgivning. Endvidere er det relevant at påpege, at hverken Kuwait, Syrien eller Malaysia har tiltrådt 1961-konventionen.

6. Konklusion

Menneskerettigheder er et sæt grundlæggende og universelle rettigheder, som ethvert menneske har i kraft af dennes eksistens. Til trods for dette er statsborgerskab ofte en juridisk og praktisk forudsætning, for at kunne nyde grundlæggende menneskerettigheder. Udover at selve eksistensen af statsløshed krænker retten til nationalitet, medfører statsløshed også en række andre alvorlige menneskeretlige konsekvenser. Det er ofte vanskeligt eller umuligt for statsløse personer at få adgang til uddannelse, sundhedsydelser, beskæftigelse, sociale ydelser, ejendomsrettigheder, civil registrering i forbindelse med fødsler, dødsfald og ægteskaber samt rejse- og identitetsdokumenter. Især sidst nævnte dokumenter kan medføre lange og uberettigede tilbageholdelser af statsløse personer. Statsløse personers retstilling er reguleret i 1954-konventionen. Heri sikres en række fundamentale rettigheder for statsløse personer. 1954-konventionen indeholder også den internationale juridiske definition af statsløse personer. Definitionen er blevet kvalificeret som de jure-statsløshed, fordi der er tale om en ren juridisk fremstilling af begrebet. Definitionen omfatter ikke de facto statsløse personer, som rummer personer, hvis statsborgerskab i praksis ikke er effektivt. Bagvedliggende mekanismer for de jure-statsløshed findes ofte i staternes nationalitetslovgivning samt de styrende principper bag disse love, mens forskelsbehandling typisk er årsag til de facto-statsløshed.

Retten til ikke at blive diskrimineret er i vid udstrækning også anerkendt som en grundlæggende menneskerettighed. Forbud mod diskrimination på grund af køn med hensyn til retten til nationalitet er kodificeret i henholdsvis CCPR, CEDAW, CRC, ACHR og ACM. EMRK og Banjul charteret kodificerer også et forbud mod kønsdiskrimination, men regulerer ikke eksplicit retten til nationalitet. For så vidt angår EMRK, er retten til nationalitet indfortolket gennem EMRK's retspraksis, mens AfCHPR ikke har bidraget til en sådan fortolkning. Asien-Stillehavet har ikke etableret et regionalt menneskerettighedssystem, selvom flere af de stater, der rummer flest statsløse personer er placeret i denne region.

Både Kuwaits, Syriens og Malaysias regler om automatisk tildeling af statsborgerskab ved fødslen er baseret på princippet om jus sanguinis. Endvidere kan sluttes, at alle tre stater håndhæver regler, der kønsdiskriminerer med hensyn til retten til at videregive statsborgerskab til børn. Det er primært kvinders ret til at videregive statsborgerskab, der kønsdiskrimineres. Staterne indeholder begrænsede eller nogle beskyttelsesforanstaltninger imod statsløshed, men disse er i praksis ofte ikke effektive. Beskyttelsesforanstaltningerne afhjælper heller ikke lovenes kønsdiskriminerende karakter. En afskaffelse af kønsdiskrimination vil kræve, at reglerne ændres, så de finder anvendelse uanset køn. Ingen af staterne har tiltrådt 1954-konventionen eller 1961-konventionen. Desuden har staterne ved tiltrædelse af CRC eller CEDAW taget et generelt forbehold om, at konventionernes indhold ikke

finder anvendelse, hvis det er i strid med islamisk ret. Hermed har alle staterne, i denne kontekst, tildelt islamisk ret en særstatus, der har forrang for international ret.

Kønsdiskrimination i stateres nationalitetslovgivning i relation til retten til at videregive statsborgerskab til børn vil alt andet lige afskære én af forældrenes ret til at videregive sit statsborgerskab. Er den anden forælder ikke i stand- eller uvillig til at videregive sit statsborgerskab, vil et barn risikere at blive statsløs. En forælder kan være forhindret i at videregive statsborgerskab, fordi denne selv er statsløs, udenlandsk, ukendt, afdød eller afstamning til forælderen ikke er juridisk bevist. Hvorvidt den anden forælder er ude af stand til at videregive sit statsborgerskab vil afhænge af nationalitetslovgivningen i den stat, hvor forælderen er statsborger eller har permanent bopæl. Faktorer såsom administrative fejl eller konflikter kan bidrage til, at en forælder ikke er i stand til at videregive sit statsborgerskab. Derimod kan en forælders uvillighed til at videregive sit statsborgerskab til børn være begrundet i mere subjektive årsager. Eksempelvis at en forælder ikke ønsker at have tilknytning til barnet. Kønsdiskrimination i stateres nationalitetslovgivning kan således både bidrage til at et barn bliver statsløs fra fødslen, men også bidrage til at bevare statsløshed fra generation til generation.

Begrænsning af statsløshed er reguleret i 1961-konventionen. Heri er princippet om jus soli anvendt som et effektivt redskab til at forhindre statsløshed blandt børn, der ellers ikke ville erhverve statsborgerskab. Hvorvidt et barn ellers ville blive statsløs, afhænger af, om et barn erhverver statsborgerskab fra en anden stat, hvor denne har relevant forbindelse til. Et barns relevante forbindelse kan bestå i afstamning fra dennes forældre eller fødslen på en stats territorium.

7. Litteraturliste

7.1. International regulering

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention af 4. november 1950 med tillægsprotokoller (i afhandlingen forkortet ”*EMRK*”)

FN-konvention af 16. december 1966 om borgerlige og politiske rettigheder (i afhandlingen forkortet ”*CCPR*”)

FN-konvention af 16. december 1966 om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder (i afhandlingen forkortet ”*CESCR*”)

FN-konvention af 18. december 1979 om afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder (i afhandlingen forkortet ”*CEDAW*”)

FN-konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder (i afhandlingen forkortet ”*CRC*”)

FN-konvention af 23. maj 1969 om traktatretten (i afhandlingen forkortet ”*Wienerkonventionen*”)

FN-konvention af 28. september 1954 om statsløse personers retsstilling (i afhandlingen forkortet ”*1954-konvention*”)

FN-konvention af 30. august 1961 om begrænsning af statsløshed (i afhandlingen forkortet ”*1961-konvention*”)

FN-verdenserklæring om menneskerettigheder fra 1948 (i afhandlingen forkortet ”*UDHR*”)

Valgfri protokol til konvention om afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder af 15. oktober 1999

7.2. Regional regulering

Den Amerikanske Erklæring om Rettigheder og Pligter for Mennesker fra 1948 (i afhandlingen forkortet ”*ADRDM*”)

Den Amerikanske Menneskerettighedskonvention fra 1969 (i afhandlingen forkortet ”*ACHR*”)

Det Afrikanske Charter om børns rettigheder og velfærd fra 1990 (i afhandlingen forkortet ”*børnecharteret*”)

Det Afrikanske Charter om Menneske- og Folkerettigheder fra 1981 (i afhandlingen forkortet ”*Banjul charteret*”)

det Arabiske Charter for Menneskerettigheder fra 2004 (i afhandlingen forkortet ”*ACM*”)

Europæisk konvention af 6. maj 1963 om begrænsning af tilfælde af dobbelt statsborgerret og værnepligt for personer med dobbelt statsborgerret (i afhandlingen forkortet ”*europæisk dobbeltstatsborgerretskonvention*”)

Europæisk konvention af 6. november 1997 om statsborgerret (i afhandlingen forkortet ”*europæisk statsborgerretskonvention*”)

Konvention af 4. november 1950 til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder med tillægsprotokollerne 1, 4, 6, 7, 12, 13 og 16 (i afhandlingen forkortet ”*EMRK*”)

Supplerende protokol til Det Afrikanske Charter for Menneske- og Folkerettigheder om kvinders rettigheder i Afrika fra 2003 (i afhandlingen forkortet ”*AU's kvindeprotokol*”)

Tillægsprotokol til den amerikanske menneskerettighedskonvention i området økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder fra 1988 (i afhandlingen forkortet ”*tillægsprotokollen til ACHR*”)

7.3. National lovgivning

Brunei Nationality Act, 1961

Code de la nationalité Marocaine, 1958

Code de nationalité Marocaine, 2011

Iraqi Nationality Law of 7. March 2006

Kuwait Constitution, 1962

Kuwait Nationality Law, 1959

Law for the Bulgarian Citizenship, 19. February 2013

Legislative Decree 275, Syrian Nationality Law, 1969

Malaysia Federal Constitution, 1957

Syrian Arab Republic: Constitution, 2012

The Civil Code of the Islamic Republic of Iran, 1928

U.S. immigration and nationality act, 1965

7.4. Bøger

Abdulqawi Yusuf: African yearbook of international law. Kluwer law international, 5. udgave, 1997

David Harris og Sandesh Sivakumaran: Cases and materials on international law. Thomson Reuters (legal) limited, 8. udgave, 2015 (i afhandlingen forkortet "*Harris og Sivakumaran, 2015*")

David S. Weissbrodt: The human rights of non-citizens. Oxford University Press, 1. udgave, 2008 (i afhandlingen forkortet "*David S. Weissbrodt, 2008*")

Hannah Arendt: The origins of totalitarianism. Harcourt Brace Jovanovich, 1. udgave, 1973

Jack Donnelly: Universal human rights in Theory and Practice. Cornell University Press, 3. udgave, 2013, s. 10. (Nyeste udgave fra 2019 findes kun på tysk)

Jacob Mchangama: Internationale menneskerettighedskonventioner og dansk ret. Retsudvalget, 1. udgave, 1. oplag, 2013

James Crawford: The Creation of States in International Law. Oxford University Press, 2. udgave, 2006 (i afhandlingen forkortet "*Crawford, 2006*")

Jens Elo Rytter: Individets grundlæggende rettigheder. Karnorv Group Danmark A/A, 3. Udgave, 1. oplag, 2019 (i afhandlingen forkortet "*Rytter, 2019*")

Jens Evald: Juridisk teori, metode og videnskab. Jurist- og Økonomiforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag, 2016.

Louise Halleskov Storgaard, Ole Terkelsen og Jens Vedsted-Hansen: Folkeret og menneskerettigheder. Karnorv Group Danmark A/S 2019, 1. udgave, 1. oplag (i afhandlingen forkortet "*Halleskov Storgaard, Terkelsen og Vedsted-Hansen, 2019*")

Malcolm D. Evans: International Law. Oxford University Press, 2. Udgave, 2006

Marie Mercat-Bruns og David B. Oppenheimer: Comparative perspectives on the enforcement and effectiveness of antidiscrimination Law. Springer International Publishing, 2018, udgave 1 (i afhandlingen forkortet "*Mercat-Bruns og Oppenheimer, 2018*")

Peer Lorenzen, Lars Adam Rehof, Tyge Trier, Nina Holst-Christensen og Jens Vedsted-Hansen: Den Europæiske Menneskerettighedskonventionen med kommentarer. Art. 11-59 samt Tillægsprotokollerne, Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, 2. udgave, 2004 (i afhandlingen forkortet "*Lorenzen, Rehof, Trier, Holst-Christensen og Vedsted-Hansen: EMRK med kommentarer, 2004*")

Peter Germer: Indledning til folkeretten. Jurist- og økonomiforbundets forlag, 2010, 4. udgave, 5. oplag (i afhandlingen forkortet "*Germer, 2010*")

Ruth Nielsen: Civilretlige diskriminationsforbud. Jurist- og økonomiforbundets forlag, 1. udgave, 1. oplag, 2010 (i afhandlingen forkortet "*Nielsen, 2010*")

Vaughan Lowe: International Law, 1. udgave, 2007

Wouter Vandenhole: Non-discrimination and equality in the view of the UN human rights treaty bodies, Antwerpen Intersentia, 2005 (i afhandlingen forkoret "*Vandenhole, 2005*")

7.5. Litteratur fra UNHCR

UNHCR: Background note on gender equality, nationality laws and statelessness, 2019

UNHCR: CCPR General Comment no. 18: Non-discrimination, 1989

UNHCR: Displacement in the former Soviet Union, 2000

UNHCR: Expert meeting, the concept of stateless persons under international law summary conclusions, 2010 (i afhandlingen forkortet "*UNHCR: Expert meeting, 2010*")

UNHCR: Final report concerning the questionnaire on statelessness pursuant to the agenda for protection, 2004 (I afhandlingen forkortet "*UNHCR: Final report, 2004*")

UNHCR: Global action plan to end statelessness 2014-2024

UNHCR: Global trends, forced displacement in 2018

UNHCR: Good Practices Papers, action 2. Ensuring that no child is born stateless, 2017

UNHCR: Guidelines on statelessness no. 3 – The status of stateless persons at the national level, 2012

UNHCR: Guidelines on statelessness no. 4, 2012

UNHCR: Guidelines on statelessness no.1, 2012

UNHCR: Handbook on protection on stateless persons. Geneva 2014 (i afhandlingen forkortet "*UNHCR: Handbook on statelessness, 2014*")

UNHCR: I am here, I belong - the urgent need to end childhood statelessness, 2014

UNHCR: Information and Accession Package: The 1954 Convention Relating to the Status of Stateless Persons and the 1961 Convention on the Reduction of Statelessness, 1996, revised in 1999 (I afhandlingen forkortet "*UNHCR: Information and Accession Package – 1954-konventionen*")

UNHCR: Legal and protection policy research series - UNHCR and de facto statelessness. 2010

UNHCR: Nationality and statelessness, A handbook for parliamentarians, nr. 11, 2005

UNHCR: Preventing and reducing statelessness – Good practices in promoting and adopting gender equality in nationality laws, 2014 (i afhandlingen forkortet "*UNHCR: Preventing and reducing statelessness – Good practices, 2014*")

UNHCR: Stateless persons in detention, 2016

UNHCR: Submission on Syrian Arab Republic, UPR 26th Session, 2016 (via Refworld.org)

UNHCR: What does it mean to be stateless, 2019

UNHCR: What would life be like if you had no nationality, 1999

UNHRC: Draft report on regional arrangements for the promotion and protection of human rights, 2017

7.6. Generelle henstillinger og guidelines m.m.

ACHPR: The right to nationality in Africa, 2014

CCPR-komité: CCPR general comment No. 15, the position of aliens under the covenant, 1986

CCPR-komité: CCPR General Comment No. 17: Article 24 (Rights of the child), 1989

CEDAW-komité: General recommendation no. 28, 16. december 2010

CEDAW-komité: General recommendation no. 32, 2014

CHR: Situation of human rights in Zaire, 9 March 1994

CIHRS: The League of Arab States – Human rights standards and mechanism, 2015

CRC-komité: Joint general comment no.4 and 23, 2017

CSW: Advancing gender equality in nationality laws, 2018

CSW: General recommendation no. 32, 2014

ESCR-Net's Strategic Litigation Working Group: Implementation of decisions of the inter-american commission on human rights, 2018

IACHR: Compendium on equality and non-discrimination - Inter-American standards, 2019

ICJ: The Arab Court of Human Rights, a flawed statute for an ineffective court, 2015

ICJ: The process of "modernizing" the Arab Charter on Human Rights, 2003

Institut for menneskerettigheder: Statsborgerskab status 2013

ISI: Joint submission to the Human Rights Council at the 31st session of the universal periodic review, Malaysia, 2018

ISI: Submission to the Human Rights Council at the 26th session of the universal periodic review, Syrian Arab Republic, 2016

ISI: The world's stateless, global statelessness statistics, 2014

League of Nations: Report in the Aaland Islands case, internal situation of Finland, 1920.

Nils Muižnieks: Human rights comment, Governments should act in the best interest of the stateless children, 2013

OHCHR: Draft report on regional arrangements for the promotion and protection of human rights, 2017

OHCHR: Individual compliant procedures under the United Nations human rights treaties, fact sheet nr. 7/rev. 2, 2013

Open Society Justice Initiative: Children's right to a nationality, 2011

7.7. Andre juridiske kilder

ILC: Udkast til artikler om diplomatisk beskyttelse med kommentarer 2006

Slutakt nr. 14458 til 1961-konventionen fra FN's konference om afskaffelse eller reduktion af fremtidig statsløshed (i afhandlingen forkortet "*slutakt til 1961-konventionen*")

7.8. Afgørelser

ACHPR: Nubian Community i Kenya v. Republic of Kenya (no. 317/2006)

AfCHPR: Anudo Ochieng Anudo v. United Republic of Tanzania (no. 012/2015)

CCPR-komité: Shirin Aumeeruddy-Cziffra and 19 others women v. Mauritius (no. 35/1978)

ECtHR: Abdulaziz, Cabales og Balkandali v. United Kingdom (no. 9214/80; 9473/81; 9474/81)

EMD: D.H. and others v. Czech Republic (no. 57325/00)

EMD: Genovese v. Malta (no. 53124/09)

EMD: Mazurek v. France (no. 34406/97)

IACtHR: Yean and Bosic children v. mod The Dominican Republic, 2005

UNHRC: Zwaan-de Vries v. The Netherlands, Communication no. 182/1984

7.9. Hjemmesider

www.amnesty.org

www.asean.org

www.echr.dk

www.errc.org

www.esango.un.org

www.eu.dk

www.global.oup.com (Oxford University Press)

www.harvardhrj.com

www.hrw.org (Human Rights Watch)

www.institutesi.org (ISI)

www.justitsministeriet.dk

www.kb.dk

www.malaymail.com

www.menneskeret.dk

www.refworld.org (UNHCR's officielle database)

www.theguardian.com

www.treaties.un.org (FN's traktatsamling)

www.un.org

www.unhcr.org

www.unicef.org

Bilag 1: Oversigt over stater >10.000 statsløse personer²⁵⁴

Bilaget er fjernet af hensyn til ophavsrettighederne.

²⁵⁴ ISI: The world's stateless, global statelessness statistics. 2014, s. 56. Set 30-03-2020. <https://files.instituti.org/worldsstateless.pdf>

Bilag 2: Oversigt over stater med kønsdiskriminerende nationalitetslovgivning²⁵⁵

Bilaget er fjernet af hensyn til ophavsrettighederne.

²⁵⁵ UNCHR: Gender discrimination og childhood statelessness – IBELONG. Unchr.org. Set 26-03-2020. <https://www.unhcr.org/ibelong/gender-discrimination-and-stateless-children/>

Bilag 3: Uddrag af Kuwaits nationalitetslov fra 1959²⁵⁶

Article 2

Any person born in, or outside, Kuwait whose father is a Kuwaiti national shall be a Kuwaiti national himself.

Article 3

Kuwaiti nationality is acquired by any person born in Kuwait whose parents are unknown. A foundling is deemed to have been born in Kuwait unless the contrary is proved.

Kuwaiti nationality may be granted by Decree upon the recommendation of the Minister of the Interior to any person [upon his attaining his majority who was] born in, or outside, Kuwait to a Kuwaiti mother whose father is unknown or whose kinship to his father has not been legally established. The Minister of the Interior may afford to such children, being minors, the same treatment as that afforded to Kuwaiti nationals until they reach their majority.

Article 5

Notwithstanding the provisions of the immediately preceding Article, the following may be granted Kuwaiti nationality by Decree, upon the recommendation of the Minister of the Interior:

1. any person who has rendered valuable services to Kuwait;
2. any person [upon his attaining his majority who was] born to a Kuwaiti mother and who has maintained his residence [in Kuwait] until reaching the age of majority and whose foreign father has irrevocably divorced his mother or has died. The Minister of the Interior may afford to such children, being minors, the same treatment as that afforded to Kuwaiti nationals in all respects until they reach the age of majority;
3. an Arab belonging to an Arab country provided that he had resided in Kuwait since before 1945 and has maintained his residence there until the promulgation of the Decree providing for his naturalization;
4. a non-Arab provided that he had resided in Kuwait since before 1930 and has maintained his residence there until the promulgation of the Decree providing for his naturalization. Ancestral residence shall be deemed complementary to the period of residence of descendants for the purposes of the application of the third and fourth paragraphs of this Article, provided that the descendant was born in and is residing in Kuwait. Proof of residence shall be effected according to the procedure prescribed by Article 21 of this Law.

The number of persons who may be naturalized in any one year in accordance with the provisions of paragraphs 3 and 4 of this Article shall be decided by an Act.

The grant of Kuwaiti nationality in virtue of the provisions of this Article shall be further subject to the conditions laid down in paragraphs 2, 3 and 5 of the Article immediately preceding.

²⁵⁶ National Legislative Bodies/National Authorities: Kuwait Nationality Law, 1959. Refworld.org. Set 13-04.2020. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b4ef1c.html>

Bilag 4: Uddrag af Syriens nationalitetslov fra 1969²⁵⁷

Article 3

The following shall be considered as Syrian Arabs ipso facto:

- A. Anyone born inside or outside the country to a Syrian Arab father
- B. Anyone born in the country to a Syrian Arab mother and whose legal family relationship to his father has not been established
- C. Anyone born in the country to unknown parents or to parents of unknown nationality or without one. A foundling in the country shall be considered born in it, at the place in which he is found unless proved otherwise.
- D. Anyone born in the country and was not, at the time of his birth, entitled to acquire a foreign nationality by virtue of his parentage.⁴
- E. Anyone with Syrian origin but has not acquired another nationality and has not applied for the Syrian nationality within the deadlines stipulated in the past decisions and regulations. The provisions of this Article shall apply even if the date of birth was before this Legislative Decree entered into force.

²⁵⁷ National Legislative Bodies/National Authorities: Legislative decree 276, Syrian Nationality Law, 1969. Refworld.org. Set 13-04-2020. <https://www.refworld.org/pdfid/4d81e7b12.pdf>

Bilag 5: Uddrag af Malaysias føderale forfatning fra 1957²⁵⁸

PART III CITIZENSHIP

Chapter 1 - Acquisition of Citizenship

Article 14. *Citizenship by operation of law.*

(1) Subject to the provisions of this Part, the following persons are citizens by operation of law, that is to say:

(a) every person born before Malaysia Day who is a citizen of the Federation by virtue of the provisions contained in Part I of the Second Schedule; and

(b) every person born on or after Malaysia Day, and having any of the qualifications specified in Part II of the Second Schedule.

(c) (Repealed).

(2) (Repealed).

(3) (Repealed).

SECOND SCHEDULE (Article 39.)

PART I CITIZENSHIP BY OPERATION OF LAW OF PERSONS BORN BEFORE MALAYSIA

DAY (Article 14 (1) (a).)

Section 1.

(1) Subject to the provisions of Part III of this Constitution and anything done thereunder before Malaysia Day, the following persons born before Malaysia Day are citizens by operation of law, that is to say:

(a) every person who immediately before Merdeka Day, was a citizen of the Federation by virtue of any of the provisions of the Federation of Malaya Agreement, 1948, whether by operation of law or otherwise;

(b) every person born within the Federation on or after merdeka Day and before October, 1962;

(c) every person born within the Federation after September, 1962, of whose parents one at least was at the time of the birth either a citizen or permanently resident in the Federation, or who was not born a citizen of any other country;

(d) every person born outside the Federation on or after Merdeka Day whose father was a citizen at the time of his birth and either was born in the Federation or was at the time of the birth in service under the Government of the Federation or of a State;

(e) every person born outside the Federation on or after Merdeka Day whose father was a citizen at the time of the birth if the birth was, or is within one year of its occurrence or within such longer period as in any particular case was or is allowed by the Federation or, if it occurred in Singapore, Sarawak, Brunei or North Borneo, registered with the Federal Government.

(2) A person is not a citizen by virtue of paragraph (b) or (c) of subsection (1) if, at the time of his birth, his father, not being a citizen, possessed such immunity from suit and legal process as is accorded to an envoy of a sovereign power accredited to the Yang di-Pertuan Agong.

Section 2.

Subject to the provisions of Part III of this Constitution, a person ordinarily resident in the State of Sabah or Sarawak or in Brunei on Malaysia Day is a citizen by operation of law if he was immediately before that day a citizen of the United Kingdom and Colonies, and either-

(a) was born in the territories comprised in the States of Sabah or Sarawak; or

(b) became such a citizen by registration in those territories or by or in consequence of naturalisation there.

²⁵⁸ National Legislative Bodies/National Authorities: Malaysia Federal Constitution, 1957. Refworld.org. Set 13-04-2020. <https://www.refworld.org/docid/3ae6b5e40.html>

PART II CITIZENSHIP BY OPERATION OF LAW OF PERSONS BORN ON OR AFTER

MALAYSIA DAY (Article 14 (1) (b).)

Section 1.

Subject to the provisions of Part III of this Constitution, the following persons born on or after Malaysia Day are citizens by operation of law, that is to say:

- (a) every person born within the Federation of whose parents one at least is at time of the birth either a citizen or permanently resident in the Federation; and
- (b) every person born outside the Federation whose father is at the time of the birth a citizen and either was born in the Federation or is at the time of the birth in the service of the Federation or of a State; and
- (c) every person born outside the Federation whose father is at the time of the birth a citizen and whose birth is, within one year of its occurrence or within such longer period as the Federal Government may in any particular case allow, registered at a consulate of the Federation or, if it occurs in Brunei or in a territory prescribed for this purpose by order of the Yang di-Pertuan Agong, registered with the Federal Government; and
- (d) every person born in Singapore of whose parents one at least is at the time of the birth a citizen and who is not born a citizen otherwise than by virtue of this paragraph; and
- (e) every person born within the Federation who is not born a citizen of any country otherwise than. by virtue of this paragraph.

Section 2.

- (1) A person is not a citizen by virtue of paragraph (a), (d) or (e) of section 1 if, at the time of his birth, his father, not being a citizen, possesses such immunity from suit and legal process as is accorded to an envoy of a sovereign power accredited to the Yang di-Pertuan Agong, or if his father is then an enemy alien and the birth occurs in a place under the occupation of the enemy.
- (2) In section 1 the reference in paragraph (b) to a person having been born in the Federation includes his having been born before Malaysia Day in the territories comprised in the States of Sabah and Sarawak.
- (3) For the purposes of paragraph (e) of section 1 a person is to be treated as having at birth any citizenship which he acquires within one year afterwards by virtue of any provisions corresponding to paragraph (c) of that section or otherwise.

Interpretation

Section 17.

For the purposes of Part III of this Constitution references to a person's father or to his parent, or to one of his parents, are in relation to a person who is illegitimate to be construed as references to his mother, and accordingly section 19 of this Schedule shall not apply to such a person.